

Universitatea “Babeş-Bolyai”
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Școala Doctorală “Isidor Todoran”

**Dreptul la sfințire/sfințenie ca încununare a drepturilor omului
prevăzute de Legea Vechiului Testament
-Teză de Doctorat-**

Coordonator științific:

Pr.Prof.Univ.Dr. Ioan CHIRILĂ

Doctorand:

Pr. Cătălin VARGA

Cluj-Napoca
2020

CUPRINS

ABREVIERI.....	6
INTRODUCERE.....	13
I. DELIMITĂRI CONCEPTUALE.....	23
I.1 Stadiul actual al cercetării în literatura internațională.....	23
I.2 Stadiul actual al cercetării în literatura națională.....	26
I.3 Delimitări semantice și lingvistice biblice privind sfera drepturilor omului (<i>Tora/mišpat/hoq; șapat/șohad/dyn; țedec/ berit</i>) în Textul Masoretic.....	29
I.3.1 Analiza filologico-teologică a cuvântului תּוֹרָה <i>tora</i> “Lege”.....	31
I.3.2 Analiza filologico-teologică a cuvântului מִשְׁפָּט <i>mišpat</i> “judecată/drept”.....	34
I.3.3 Analiza filologico-teologică a cuvântului הוֹק <i>hoq</i> „statut”.....	37
I.3.4 Analiza filologico-teologică a cuvântului שָׁפַט <i>șapat</i> “a judeca”.....	40
I.3.5 Analiza filologico-teologică a cuvântului שֹׁחַד <i>șohad</i> “corupție/mită”..	43
I.3.6 Analiza filologico-teologică a rădăcinii דִּין <i>dyn</i> “pledoarie/judecătorie”.....	45
I.4 Dimensiunea exegetică și teologică a noțiunii de “dreptate” (תְּדַע <i>țedec</i>).....	47
I.5 Dimensiunea exegetică și teologică a noțiunii de „legământ” (בְּרִית <i>berit</i>) cu specială referință asupra evenimentului Sinai.....	54
I.6 Dinamica teologică a noțiunilor semantice aparținătoare sferei drepturilor omului (periplul de la juridic la comunal în sfera dreptului – noțiunea „dreptul la sfințire/sfințenie”).....	56
I.7 Biserica Ortodoxă și etica drepturilor omului.....	57
II. CODUL LEGII (<i>Iș</i> 20, 2-17; <i>Dt</i> 5, 6-21) DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR OMULUI.....	66
II.1 Legea naturală / dreptul natural sau despre o etică primordială.....	66
II.1.1 Excurs: Poate fi considerată legea naturală un fel de Legământ (<i>berit</i>) încheiat de Dumnezeu cu neamurile idolatre?.....	67
II.2 Codul Legii ca stabilitate a drepturilor omului.....	82
II.2.1 Legile noahide (<i>Fc</i> 9) sau drepturile omului în formă pre-Sinaitică.....	82
II.2.2 Torah oferită de YHWH – trasarea unei conduite etice și necesitatea Întrupării Torei.....	84
II.2.3 Halakhah sau jurisprudența rabinică cu privire la	

drepturile omului.....	91
II.2.4 Raportare metodologică pre/post-exilică a legislației Halakhah.....	96
II.2.5 Rabinul Hillel și drepturile omului în cheie legalistă – o perspectivă critică.....	98
II.3 Legea de pe Sinai (<i>Iș</i> 20, 2-17; <i>Dt</i> 5, 6-21) ca fundament legal al drepturilor omului.....	101
II.3.1 Decalogul în contextul Codurilor legislative ale Orientului Apropiat Antic.....	108
II.3.2 Similitudini și diferențieri între Codul Legământului și Codul lui Hammurabi dar și între alte Coduri legislative mesopotamiene.....	118
II.3.3 Decalogul și drepturile omului.....	125
III. CODUL LEGĂMÂNTULUI (<i>Iș</i> 20, 18 – 23, 19) DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR OMULUI.....	134
III.1 Codul Legământului veșnic (עולם ברית <i>olam berit</i>) ca împlinire a drepturilor.....	134
III.1.1 Codul Legământului în contextul Orientului Apropiat Antic.....	134
III.1.2 Putem vorbi despre drepturile omului în Codul Legământului?.....	139
III.2 Câteva evidențe terminologice și tematice ale drepturilor omului în Biblia ebraică.....	141
III.3 Codurile legale din perspectiva drepturilor omului.....	143
III.4 Dispoziția lăuntrică a Codului Legământului, sau despre temeurile hristologice ale Legii (o perspectivă deuteronomică și paulină).....	155
III.4.1 Interiorizarea Torei ca metodă de sfințire a drepturilor.....	155
III.4.2 Temeurile hristologice ale Legii.....	162
III.4.3 O perspectivă paulină a interiorizării Legii (cazul epistolei către Romani).....	166
IV. CODUL SFINȚENIEI (<i>Lv</i> 17-27) DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR OMULUI.....	173
IV.1 Codul Sfințeniei ca depășire a drepturilor.....	173
IV.1.1 Precizări terminologice și metodologice.....	173
IV.1.2 Codul Sfințeniei ca rezultat unic al drepturilor omului.....	175
IV.1.3 Dreptul la sfințire ca măsură de depășire a înțelesului juridic și secular.....	179
IV.1.4 De la drepturile stabilite prin Lege la experiența interioară a dreptului la sfințire (<i>Ir</i> 31, 31-33; <i>Av</i> 2, 1; <i>Za</i> 1, 13).....	181
IV.1.5 Experiența interioară a dreptului la sfințire din perspectivă	

profetică.....	182
IV.1.5.1 Perspectiva Noului Legământ din <i>Ir</i> 31, 31-33.....	182
IV.1.5.2 Cuvântul interiorizat în textele din <i>Av</i> 2, 1 și <i>Za</i> 1, 13.....	186
IV.2 Dinamica Codurilor biblice întru încununarea Dreptului la Sfințire.....	194
IV.2.1 Oferă iudaismul o contribuție deplină în problema “drepturile omului”?.....	194
IV.2.2 Drepturile omului în Sfânta Scriptură dar și în Talmud. A abordare brevilocventă.....	196
IV.2.3 Dinamica codurilor biblice din perspectivă soteriologic-eschatologică.....	198
V. RELAȚIA PROFETILOR VECHIULUI TESTAMENT CU AUTORITĂȚILE CIVILE DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR OMULUI.....	
V.1 Profetul și societatea.....	202
V.2 Relația profetului cu autoritățile regale ale lui Israel din perspectiva drepturilor omului.....	207
V.2.1 Instituirea monarhiei și drepturile regelui.....	210
V.2.2 Cazul profetului Ilie și a regelui idolatru Ahab: via lui Nabot și o încălcare flagrantă a dreptului la proprietate (<i>3Rg</i> 21, 1-16).....	218
V.2.2.1 Prolegomene: punctarea problematicii lui נַחֲלָה (<i>nahala</i>).....	218
V.2.2.2 Teologia episodului din perspectiva dreptului la moștenire.....	221
V.3 Autoritatea politică și respectarea drepturilor.....	226
V.3.1 Rolul profetului în condamnarea corupției din sfera drepturilor.....	226
V.4 “Teza viziunii ortodoxe a teocrației” sau despre “societatea ideală” a lui Thomas Hobbes în termenii teologiei biblice.....	231
VI. RĂZBOAIELE LUI ISRAEL DIN VECHIUL TESTAMENT DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR OMULUI.....	
VI.1 Premise biblice.....	252
VI.2 Războiul de sfințire întâlnit în Vechiul Testament.....	253

VI.3 Un caz particular aparte: Războiul de consacrare al lui Dumnezeu (<i>Ieremia</i> 6, 4; <i>Miheia</i> 3, 5; <i>Ioil</i> 4, 9).....	259
VI.4 Dimensiunea nomosică și socială a războiului lui Yahwe: <i>Dt</i> 20 sau despre legiferarea drepturilor soldaților.....	262
CONCLUZII.....	268
BIBLIOGRAFIE.....	275
ANEXA 1: Declarația Revoluției Franceze a Drepturilor Omului (26 august 1789).....	324
ANEXA 2: Declarația Universală a Drepturilor Omului (16 decembrie 1948).....	328
ANEXA 3: Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (4 noiembrie 1950).....	335
ANEXA 4: Învățătura fundamentală a Bisericii Ortodoxe Ruse cu privire la Demnitatea, Libertatea și Drepturile Omului (2008).....	341

Cuvinte cheie: Biblia ebraică, drepturile omului, legea naturală, etica Vechiului Testament, Codul Legii, Codul Legământului, Codul Sfințirii, relația profet-autoritate civilă, războaiele lui Israel, dreptul la sfințire.

Rezumat. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată în Paris la data de 10 decembrie 1948, reprezintă un ideal social, cultural și politic al modernității, o nouă “cucerire” a spiritului antropocentric. Declarația se fundamentează pe recunoașterea unor principii umane universale aplicabile, drepturi inalienabile ale fiecărei persoane umane (dreptul la libertate, demnitate, egalitate, protecție, muncă, căsătorie, proprietate privată etc). Însă așa cum bine a observat și arhiepiscopul ȚȚannoulatos, drepturile omului așa cum sunt propuse ele de către comunitatea politică, sunt în natura lor, niște declarații civile, care facilitează impunerea unor restricții legislative de factură politică, urmărind o agendă de multe ori opusă valorilor fundamentale ale creștinismului. Tocmai de aceea, Ortodoxia nu a subscris de fiecare dată provocărilor politicii drepturilor omului, ci doar atunci când se apărau niște drepturi fundamentale ale omului, cum ar fi libertatea sa religioasă sau întărirea demnității umane.

Ecartul dintre forma aceasta seculară a drepturilor, manifestată în societatea contemporană și natura originală biblică a lor, este unul aproape insurmontabil. Politica drepturilor omului, urmărește legiferarea unui comportament egoist al omului, care să-i apere lui o serie de drepturi, ce afectează de cele mai multe ori libertățile fundamentale ale aproapelui său, care fiind mai slab, nu se poate impune în tribunale. Astfel apare eșecul implementării lor la nivel universal valabil, de aceea specialiști ca C. Douzinas, vorbesc fără teamă, despre un eventual sfârșit al drepturilor omului în formatul actual. Înțelegerea biblică a drepturilor omului în schimb, arată care este sursa demnității umane: slava lui Dumnezeu (*kavod Elohim*). Alimentate la această sursă transcendentă, drepturile devin îndatoriri și responsabilități față de creația lui Dumnezeu. Mesajul Leviticului (19, 18: “Să nu te răzbuni cu mâna ta și să nu porți pică pe fiii poporului tău, ci să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”) și mesajul Evanghelic (*In* 15, 13: „Mai mare iubire decât aceasta nimeni nu are: să-și pună cineva viața pentru prietenii săi”), vin să ne arate, care ar trebui să fie natura comportamentelor interumane: omul nu a fost creat spre a fi un despot față de semenul său, impunându-i acestuia drepturi arbitrare, pe care să le respecte dincolo de voința sa, ci omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (*Fc* 1, 26a: “Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră...”) ca să se jertfească pentru binele aproapelui său, un astfel de om va respecta drepturile tuturor, promovându-le pe ale semenilor, mai puțin pe ale sale. Învațătura biblică despre drepturi, ne învață că în ultimă instanță nu există decât un singur drept universal valabil pentru toți oamenii, dreptul la sfințire (*Lv* 19, 2: „Fiți sfinți, că sfânt sunt Eu, Domnul, Dumnezeul vostru!”), asigurat de Legea lui Dumnezeu (*tora*). Împărăția mesianică se întemeiază pe virtutea iubirii (*Mt* 22, 36; *In* 15, 13; *IIn* 4, 20), din acest punct genuin se dezvoltă toate relațiile sociale, din această iubire a lui Hristos, spune Pr. I. Zăgrean, se pot stabili echitabil în comunitate vechile principii biblice ale drepturilor omului, drepturi nesocotite datorită păcatului care înrobea demnitatea omului de a fi liber în Hristos.

Sfera biblică a drepturilor omului ține de lucrarea de Proniere care se realizează în creație prin mai multe moduri: prin Legea scrisă a lui Dumnezeu (*Iș* 31, 18); prin sfaturile și poruncile Legii orale (*Lv* 26, 46), pe care le dă oamenilor prin Moise sau prin căpeteniile bătrânilor (שֹׁרֵר); respectiv prin judecătorii (שֹׁפֵט) poporului (*Iș* 18, 24-27). Dumnezeu așează învățători în poporul Său care să-l disciplineze (רִיב) întru cunoașterea Sa (*Dt* 4, 36). Există fără îndoială o mulțime de metode prin care Dumnezeu realiza pedagogia divină conducându-Și poporul înspre împlinirea Legii: prin comunicare directă (*Is* 8, 11); prin oniromanție (*Ps* 15, 11); prin profeții (*Ir* 7, 28; 32, 33; *Am* 3, 7-8; *Za* 3, 2); prin suferință (*Pr* 3, 11) – mesajul transmis de Yahwe prin intermediul lui Moise, sub forma Torei, este o metodă continuă de instruire și pedagogie revelată.

Nu ne putem îndoii de faptul că făgăduința ocupării pământului Canaan oferită de către Dumnezeu lui Avraam este un drept (*mišpat*) al poporului Israel: “Și Domnul i S-a arătat lui Avraam și i-a zis: Țara aceasta Eu o voi da seminției tale” (*Fc* 12, 7). Vedem astfel cum drepturile intră într-un raport strâns al omului cu creația, de aceea, pământul se cere păstrat în permanență curat, ferit de poluția păcatelor umane prin ritualul celebrării Anului Șabatic, când timp de un an, pământul se odihnea întru demnitatea slavei sale de la început (*tov meod*). Mai apoi, Muntele Sionului prin prezența Templului plin de slava lui Dumnezeu (*2 Par* 5, 14) va deveni prin excelență toposul întâlnirii omului cu Yahwe întru slava demnității Chipului. Însă mai presus de acest drept al poporului ales, de a moșteni Țara Canaanului, și cu toate celelalte drepturi ale omului ce decurg în sintonie din acest principiu de drept divin, există unicul drept: cel al lui Dumnezeu. Dreptul principal, ca izvor întru dăruirea tuturor, îl are Yahwe din postura Sa de Creator, El are drept deplin asupra vieții și a morții (*Dt* 32, 39b) și nimeni nu i Se poate împotrivi. Legea lui Dumnezeu oferă drepturi pe de o parte, dar pe de altă parte, cere îndatoriri sau obligații, cea mai mare fiind păstrarea Legământului și a cerințelor acestuia (*Dt* 6, 4).

Putem sintetiza drepturile omului (*mišpat* - *Iș* 23, 6; *Dt* 18, 1-2; 21, 17; 24, 1. 7; *IRg* 8, 9-11; 10, 25; *Is* 10, 1-2; *Ir* 32, 7-8) din perspectiva etică a Vechiului Testament, conform următorului categorial biblic: dreptul la libertate (*Iș* 21, 16; *Dt* 24, 7); dreptul la demnitate (*Fc* 1, 26-27; *Iș* 21, 18-26; *Lv* 19, 17-18; *Dt* 24, 16; *2Rg* 10, 2-11; *Pr* 24, 28-29; *Iz* 18, 20); dreptul femeii la demnitate și decență civică (*Dt* 22, 13-21); dreptul la proprietate (*Lv* 25; *Dt* 15, 12-15; 24, 19); dreptul ca fiecare om, liber sau rob, să beneficieze de prevederile legii talionului (*Iș* 21, 20-21. 26-27; *Lv* 25, 42. 55); dreptul străinului, a văduvei și a orfanului la non-discriminare (*Iș* 20, 10; *Lv* 16, 29; 17, 8; 19, 33-34; *Dt* 10, 19; 24, 19; *2Rg* 15, 19; *IPar* 29, 15; *Ps* 93, 5-6; 145, 9; *Ir* 7, 6); dreptul refugiaților la protecție (*Iș* 22, 21; 23, 9; *Dt* 10, 19; *Za* 7, 10; *Mal* 3, 5); drepturi egale pentru împlinirea cerințelor religioase (*Iș* 35, 15; *Lv* 22, 25); drepturi egale în fața instanțelor de judecată (*Iș* 23, 1-3; *Dt* 19, 16-19; *Pr* 20, 28; 31, 5. 8-9; *Is* 1, 17); dreptul la toleranță inter-etnică (*Ir* 29, 4-7); dreptul la remunerarea corectă a muncii (*Lv* 19, 13; *Dt* 24, 15); dreptul sclavilor din Israel la minimă decență (*Iș* 21, 8-9; 21, 11; 21, 20; *Lv* 22, 11; *Dt* 15, 13-15; 23, 15-16; *Iov* 31, 13-14) etc.

Drepturile omului sunt descoperite în Vechiul Testament, pentru a păstra ordinea creației (ordinea dreptății – דִּקְדֻּקָה *tedec*), dacă ele nu se respectă, atunci se perturbă ordinea cosmică

gândită de Dumnezeu în creația Sa, întocmai cum s-a petrecut la căderea lui Adam când a intrat în creație o dezordine, o mișcare orientată spre descompunere – procesul fiind schimbat de Domnul Hristos, Cel Care a înaintat ordinea creației înspre transfigurare. Prin oferirea Legii și a drepturilor ce rezultă implicit din ea, Dumnezeu vrea să traseze unele borne directe pentru menținerea ordinii rămase de după cădere, ca haosul și anarhia să nu pună deplin control asupra umanității. Drepturile au un caracter provizoriu, căci asumate launtric, adică când omul prin pocăință interiorizează Cuvântul (*Dt* 30, 14; *Ir* 31, 31-34), adică pe Hristos – atunci nu mai este nevoie de drepturi ca norme de conduită – căci sfințenia înseamnă automat iubirea celui alt, iar când iubești toată lumea din jurul tău se simte liberă și respectată. De aceea, dreptul la sfințire (*mišpat kadoš*) și împlinirea lui vine ca o încununare a tuturor drepturilor și țintă spre care trebuie să tindă fiecare persoană. Pentru o înțelegere în amănunt a tuturor nuanțelor ce țin de sfera drepturilor omului, vom analiza în detaliu întreaga secvență lingvistică a noțiunii, începând cu terminologia juridică (*Tora/mišpat/hog; șapat/šohad/dyn*) și finalizând cu terminologia ce ține de zona comuniunii dintre Yahwe și poporul Său, reflectată în limbajul de factură juridică a drepturilor omului (*Tora/tedec/berit*).

Drepturile omului sunt o serie de privilegii umane asigurate de suveranitatea Creatorului și apărate de Lege. Însă drepturile sunt de fapt, niște daruri supranaturale pe care Dumnezeu le dăruiește tuturor oamenilor, de aceea, în dimensiunea lor naturală, adică biblică (revelată), ele au un statut etic universal. Pentru că în momentul în care se abordează tema eticii Vechiului Testament, intri în contact direct cu teologia dreptului, a *tedec*-ului. Noțiunea de etică iudaică ține de icoana omului drept, care suferă pentru mântuirea neamului Său (*Is* 53) sau pentru a se întări și mai mult în el, slava lui Dumnezeu (cazul dreptului Iov). Eșecul promovării lor la scară mondială, se datorează neputinței omului de a se ralia total și definitiv la voia lui Dumnezeu, la planul Său de mântuire universală. Creaturile umane au libertatea morală naturală de-a alege cum să se comporte unul față de celălalt. Însă, ultimul control al omenirii și-al istoriei implicit, se află în mâinile lui Dumnezeu, Cel Care dorește ca tot omul să se mântuiască (*ITim* 2, 4), de aceea, soarta umanității nu depinde în totalitate doar de lucrarea omului, ci mai ales de harul lui Dumnezeu. Pentru că este creația Sa, natura în totalitatea ei se sustrage deplinului control uman, deși omul poate în baza alegerii sale gnomice, să acționeze subiectiv, determinând o serie de consecințe arbitrare – însă Dumnezeu poartă întreaga responsabilitate a planului de mântuire al omului. Tocmai de aceea, numai El este îndreptățit să afirme: „Eu voi ucide și voi face viu, Eu voi răni și voi vindeca și nu-i nimeni care să scoată din mâinile Mele” (*Dt* 32, 39). Sfânta Scriptură alături de Talmud, inspiră umanitatea spre acțiuni altruistice, bazate pe respectarea și promovarea drepturilor omului spre manifestarea unei teologii la scară universală.

Fără îndoială că Tora întărește noțiunea de drept al omului, de demnitate a sa, care izvorăște din slava lui Dumnezeu (בְּרִית) spun majoritatea Sfinților Părinți (Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Grigore Palama, Sf. Nicolae Cabasila etc.), aceasta reiese din dimensiunea treimică a omului, creat după chipul și asemănarea Sfintei Treimi (*Fc* 1, 26-27). Slava lui Yahwe, este atribuită în Vechiul Testament doar Lui (cu excepția episodului în care Moise se coboară de pe Sinai cu fața

strălucitoare, orbitoare – *Iş* 34, 29-30), însă în Noul Testament, prin Persoana lui Hristos, slava se comunică omului și creației (*In* 17, 22). Tema slavei este fundamentală pentru om, pentru mântuirea sa, pentru introducerea sa în tainele duhovnicești, căci în străfundul lui există acest dor după vederea slavei lui Dumnezeu (*Iş* 33, 18: וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ – „Dă-mi să văd slava Ta” – trad. autorului). Demnitatea omului poartă în sine potența necesară îmbrăcării slavei, de aceea îi mai trebuie doar conformarea voinței sale cu voința divină exprimată prin Lege, prin Tora care apără demnitatea umană, ca astfel omul să devină părtaș dumnezeieștii firi (*2Ptr* 1, 4). Apare astfel virtualitatea demnității umane, care este starea de îndumnezeire (*theosis*), un proces continuu de sfințire a omului aflat sub lucrarea energiilor necreate ale Duhului Sfânt, fiecare persoană umană, datorită dimensiunii ei de *telem / Imago Dei*, având acest drept la sfințire. Legământul încheiat de Dumnezeu cu Israel pe Muntele Sinai, cuprinde în sine Tora, căci Tora este dată în contextul Legământului, ele sunt două realități organice. Israel, devine astfel martorul unei relații speciale cu Yahwe, Creatorul său, Tora având în acest sens și un statut de drept. Iar acest statut este dreptatea ca normă juridică și etică, prin care poporul ales s-a deosebit de toate celelalte popoare păgâne din preajmă, care operau după standarde coruptibile. Vom relua această problematizare la momentul potrivit și vom analiza dacă legile Orientului Apropiat Antic erau operabile la nivel obiectiv sau prezentau un mare risc de implozie, datorat ambiguității voite cu care unele corpuri legislative erau legiferate. Analizată din perspectiva dreptății lui Dumnezeu și a slavei Sale, Tora depășea strict caracterul juridic devenind o lege pedagogică și mântuitoare. În baza acestei relații dintre Dumnezeu și om, facilitată de existența Legii dreptății, omul trebuia să acționeze mereu în raport cu voința lui Dumnezeu ascultând de sfaturile și poruncile divine. Din prisma acestei dimensiuni a Legământului și a legii dreptății, oferită spre sfințirea omului, trebuie analizate și înțelese drepturile omului. Este ceea ce ne propunem să facem în capitolele următoare ale cercetării noastre. Prin urmare, drepturile omului în caracterul lor genuin biblic, nu pot fi dissociate de acest sens social al dreptății, căci altfel, drepturile ar deveni un mijloc de exploatare a semenului după interese proprii.

Considerăm de asemenea, reperele iudaice cu privire la demnitatea și libertatea omului, ca fiind puncte de convergență în dialogul iudeo-creștin. În acest sens, ne vom folosi de informațiile tradiției iudaice (Filon din Alexandria, Iosif Flaviu, Talmudul Babilonian, Mișna, Halakha etc.) dar și de analizele științifice ale unor nume iudaice sonore contemporane (Emanuel Tov, Jacob Neusner, Jacob Milgrom etc). Chiar dacă rabinii insistă mai mult pe latura spirituală a omului, totuși nu desconsideră trupul uman, accentuând valoarea și demnitatea lui (*Avoth Rabbi Nathan* 31, 1; *Nidda* 31a; *Talmudul Babilonian. Sanhedrin* 38a). Talmudul insistă pe faptul că omul valorează cât toată creația, fiind considerat un microcosmos, el fiind liantul dintre lumea materială și cea spirituală – demnitatea lui fiind întărită de toate acestea, dar și de faptul că a fost creat după Chipul lui Yahwe.

Drepturile omului țin și de zona legilor firii, pentru că încă de la crearea lui Adam, Dumnezeu face unele distincții morale foarte clare. Legile acestea ale firii erau capabile să surprindă deosebirea dintre bine și rău, iar rațiunea conștientă a primului om, avea puterea necesară de-a face distincția etică (*Fc* 2, 16-17). Omul a fost creat cu discernământ, cu judecată,

cu rațiune, cu voință – de aceea spune Sf. Grigore Palama, că omul a fost creat cu voință gnomică, adică cu posibilitatea de a păcătui sau de a se sfinți, dar mai ales, cu o fire naturală înțelegătoare, dornică de unire cu Creatorul ei. De această alegere liberă a omului, depinde rămânerea sa în relație personală cu Dumnezeu, căci spune Sf. Grigorie Palama că alegerea faptuirii răului îl duce pe om împotriva firii lui, împotriva legilor morale, provocând denaturări ontice – aceasta fiind de fapt consecința păgubitoare a patimilor. Întreaga teologie patristică cu privire la antropologie, vizează de fapt starea de sfințenie a omului. Formulate în această cheie, drepturile omului aparțin fără îndoială unui mediu religios, nu secular sau agnostic. Drepturile omului vin să întărească dispoziția ontică înspre etică a omului, inspirat de legea firii sale (*Rm* 2, 13-16), de aceea, ele nu pot depăși legea naturală generală. Acesta este înțelesul drepturilor omului în lumină biblică – de întărire a demnității și libertății umane, daruri care sunt oferite oamenilor de către Dumnezeu Creatorul pentru ca subiectul uman să le potenteze soteriologic prin adâncirea relației de comuniune cu El (în timpurile Vechiului Testament, prin intermediul Legământului).

Tocmai această înțelegere a drepturilor omului, ca lege ce vizează libertatea duhovnicească a sufletului și a rațiunii, lipsește din charta internațională a drepturilor omului enunțate astăzi. Dincolo de critici, trebuie luată în considerare și dimensiunea evident pozitivă a Declarației. Putem remarca anumite subiecte comune între ceea ce se legiferează în 1948 și programul misionar general al Bisericii Ortodoxe. Dreptul la viață, stipulat în articolul 3 al declarației, dreptul la libertatea gândirii și a conștiinței religioase, stipulat în articolul 18 al Declarației, dreptul la proprietate, prevăzut în articolul 17 al Declarației, dreptul la retribuție echitabilă a muncii, prevăzut în articolul 23 al Declarației, dreptul la odihnă, descris de articolul 24 al Declarației, dreptul la un proces echidistant, stipulat în articolul 11 al Declarației etc. – toate aceste drepturi, prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului, sunt teme de inspirație biblică vechitestamentară, constant prezente în programul misionar al Bisericii Ortodoxe Române. Mai mult decât atât, există unele similitudini între stipulațiile Declarației și Cartea Deuteronomului. De pildă, temele legate de libertate, egalitate și fraternitate ale primelor patru articole, se regăsesc sub o formă similară în textul revelat, mai ales în ceea ce stipulează Tora lui Dumnezeu, legat de chestiunea demnității umane (15, 12; 22, 13-19; 23, 8. 16), dar și de problematica vieții și a libertății (5, 17; 15, 12; 16, 11; 18, 10; 21, 14; 22, 8; 27, 24;). De asemenea, articolul 5 al legii drepturilor omului, interzice pedepsele umane bestiale, după cum o face și legea mozaică (*Dt* 25, 3). Articolele 6-12 ale legii, privesc administrarea justiției (integritate înaintea curților de judecată, dreptul la tribunale imparțiale, acuzarea numai după ce probele au fost declarate valide, dreptul la protecție și intimitate a martorilor), perspective juridice întâlnite în legislația deuteronomică (1, 16; 5, 20; 15, 16; 17, 8-13; 19, 16-19; 24, 16). Articolele 13-29 ale Declarației, se ocupă cu asigurarea unor drepturi civile (dreptul la rezidență, dreptul de a cere azil politic, protecția familiei și-a proprietății personale, asigurarea libertății religioase, dreptul la securitate socială și la liberă căsătorie, dreptul la remunerație), mult asemănătoare cu prevederile Torei (*Dt* 5, 14. 19; 10, 19; 14, 27; 18, 1-8; 19, 1-10; 21, 10-13; 22, 22; 23, 16-17; 24, 6. 14; 25, 5-10; 29, 9-14). Articolul 29 al legislației drepturilor omului, privește nu doar

drepturile, ci și îndatoririle omului față de comunitatea din care face parte, constantă juridică ce asigură liberă și deplină dezvoltare a personalității umane, după cum întocmai prevede și Legea Vechiului Testament: „Atunci ne-a poruncit Domnul să plinim toate hotărârile acestea, să ne temem de Domnul, Dumnezeu nostru, ca să ne fie nouă bine în toate zilele și să rămânem în viață așa cum suntem azi. Și milă va face cu noi dacă ne vom sili să plinim toate poruncile acestea în fața Domnului, Dumnezeului nostru, așa cum El ne-a poruncit” (Dt 6, 20-25).

Trebuie să spunem însă că originea divină a drepturilor omului constituie și astăzi (după o bună perioadă de timp de la legiferarea lor) o temă de controversă foarte spumoasă printre cercetători. Majoritatea lor contestă originea religioasă biblică a drepturilor, aceștia considerând legea biblică fiind în opoziție directă cu preceptele moderne ale Declarației Universale. Nu doar că nu se punctează legea naturală a omului, care orientează către comuniunea cu Creatorul ei, dar se neagă (prin escamotare) principiul de drept divin al libertății și demnității umane. Declarația Universală a Drepturilor Omului (UDHR), adoptată în decembrie 1948, prin contribuția specială a primei doamne a SUA, Eleanor Roosevelt, apare ca o instituție profund secularizată, în interiorul căreia se neagă orice rădăcină religioasă sau biblică a conceptului. Încă nu am reușit să eliminăm corupția, discriminarea și lezarea demnității umane de pe glob, iar întrebarea privind care este cauza, devine tot mai retorică pe zi ce trece. De asemenea, charta Națiunilor Unite, adoptată în iunie 1945, la capitolul I privind “Țelurile și Principiile Uniunii”, specifică faptul că apără drepturile omului, mai ales pacea și securitatea națiunilor; urmărește dezvoltarea relațiilor cordiale între oameni, bazate pe respect mutual și pe apărarea drepturilor – însă nu se specifică nimic cu privire la sursa transcendentă a comuniunii și iubirii interumane – deoarece întregul text de lege internațională, se sprijină pe un construct profund secular, este un tip de legământ secular universal acceptat.

De asemenea, Declarația Universală a Drepturilor Omului prezintă unele minusuri și în ceea ce privește componenta culturală națională. Lista drepturilor omului promulgată ca fiind „prima generație” oferă un set de drepturi universale (civile și politice): dreptul la viață, la libertate, la proprietate, la libertatea de exprimare, la practicarea liberă a religiei, la întruniri de pace etc. Include de asemenea, și o listă de drepturi socio-economice, numită „a doua generație”, care privește dreptul la muncă, la organizarea de sindicate, la educație și la un standard sănătos de viață (asistență medicală). Cercetătorii contemporani vorbesc și despre o „a treia generație de drepturi”, care vizează sectorul drepturilor culturale – însă legislația lor este vagă, mai ales când Declarația vorbește despre dreptul la o naționalitate sau dreptul de a participa liber la manifestările culturale ale unei societăți. Această insuficiență legislativă, contribuie decisiv prin pauperitatea sa la imposibilitatea aplicării la scară universală a dreptului, a demnității umane pe care Hristos Domnul a restaurat-o în Persoana Sa, promovând discriminarea și corupția. Atât aceste forme echivoce de limbaj juridic, cât și încăpățânarea de a elimina natura religioasă a drepturilor, sunt rădăcinile procesului de secularizare a gândirii mondiale creștine.

Secularizarea drepturilor omului este o realitate de netăgăduit a zilelor noastre, de aceea, vom încerca resuscitarea conceptului repunându-l pe făgașul său original, în cheia sa biblică vechitestamentară, viziune inspirată direct de către Dumnezeu lui Moise în termenii creionării unui set minimal de legi revelate. Aceasta este ceea ce ne propunem în Teza de față, soluție

oferită prin accentuarea dreptului la sfințire/sfințenie (*Lv* 11; 17; 19), o ipoteză originală cu care vom opera, ea fiind în viziunea noastră, singura invariabilă ce mai poate salva de la moarte conceptuală realitatea drepturilor omului. Soluția noastră pentru depășirea actualei crize a drepturilor omului este revenirea la izvoarele biblice și înțelegerea faptului că drepturile omului ne sunt dăruite de Dumnezeu pentru a le potența înspre unicul drept al omului aducător de mântuire: dreptul la sfințenie care este manifestat comunional prin disponibilitatea la jertfire din dragoste pentru aproapele. Atunci când dreptul meu respectiv dreptatea mea o dăruiesc aproapelui, valorificându-i lui drepturile elementare, paradoxal, drepturile mele nu scad ci se înmulțesc în lumina lui Hristos prezent în cel de lângă mine.

Este o umilă propunere pentru recuperarea conceptului „drepturile omului” și reaşezarea lui pe făgaşul istoric iudeo-creştin. Pentru că în forma în care sunt prezentate drepturile omului astăzi, ele par a justifica o abordare egoistă a realităţii, sunt mai mereu apărute drepturile celui puternic în dauna celor slabi, corupându-se orice sistem de judecată. Prin această abordare secularizată a dreptului, se menține o continuă tensiune între drepturile unei persoane și ale alteia, ajungându-se la situații conflictuale, când drepturile unuia încalcă drepturile celui alt. Drepturile omului în înțelesul lor biblic, înseamnă nu îndreptare sau justificare de sine, în baza unor legi civile, ci renunțare la sine de dragul aproapelui, din iubire față de acesta (*Lv* 19, 18). De altfel, mesajul Evangheliei adus de Mântuitorul Iisus Hristos, stabilind adevărata măsură a demnității umane, ne învață: jertfa de sine, adică folosind limbajul drepturilor: convertirea a ceea ce se poate numi „drept legal” în îndatorire jertfelnică (*Mt* 25, 34-40). Această realitate a transfigurării prin iubire jertfelnică a noțiunii „drepturile omului” o avem în vedere, atunci când propunem soluția demistificării, a reîntoarcerii la izvorul biblic original și pe care o numim “dreptul la sfințire”¹.

Este evident faptul că din perspectivă istorică, culturală, socială și teologică Biserica Ortodoxă a mărturisit de-a lungul existenței ei despre însemnătatea promovării și apărării demnității umane, cu mult timp înainte ca aceasta să decadă sub sloganele culturale ale Renașterii. Învățătura Bisericii despre drepturile omului este aproape întregă inspirată din revelația biblică, cea mai înaltă expresie a eticii, după cum o numea cercetătorul L. Wittgenstein, și din literatura Sfinților Părinți, de aceea trebuie să cercetăm cu acuritate care este aportul pe care Scriptura Vechiului Testament îndeosebi, o produce în sfera drepturilor dăruite omului de către Creatorul său.

Vocile cu autoritate din Biserica Ortodoxă (†Bartolomeu I; †Kiril; †Yannoulatos etc.), după cum vom vedea, vorbesc mult despre pericolul secularizării drepturilor omului, despre forma actuală de aplicabilitate universală desuetă a lor și despre nevoia stringentă de a umple cu spiritualitate creștină noțiunea în sine de drepturi ale omului. Însă nu reușesc să ofere dimensiunea biblică revelată a drepturilor omului într-o analiză concisă, spre a prezenta întregii lumi, cum au fost ele lăsate de Dumnezeu în istoria poporului ales, ca izvorând din slava Sa, de

¹ Mulțumesc pe această cale Părintelui Profesor Ioan Chirilă, coordonatorul acestei Teze de Doctorat, pentru inspirația acestei noțiuni numite “dreptul la sfințire/sfințenie” – dânsul fiind de fapt autorul moral al acestui termen/concept, credem noi, original în teologia ortodoxă românească. Tot pentru părintele Ioan Chirilă, noțiunea dreptului la sfințire/sfințenie este sinonimă cu dreptul la Înviere: persoana umană, prin intermediul sufletului, are sădită ontic în ea o componentă anastasică intuită în Vechiul Testament atât de Iov (19, 25) cât și de Iezechiel (cap. 37), desăvârșită mai apoi în Trupul Înviat al Mântuitorului Iisus Hristos. Pentru mai multe detalii a se vedea Pr. Ioan Chirilă, *Sfânta Scriptură – Cuvântul cuvintelor*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010, pp. 207-220. În teza de față nu ne propunem să marșăm pe această linie a interdependenței între dreptul la sfințenie și dreptul la înviere – aceasta o vom realiza probabil într-o cercetare separată ulterioară, ci vom rămâne strict în sfera periplului de la juridicul drept la sfințire către comunionalul drept la sfințenie.

care se împărtășește demnitatea umană, ca astfel omul, să le transforme din drepturi în îndatoriri jertfelnice. Este fără îndoială un minus pe care vom încerca să-l corijăm în cercetarea noastră. Acesta va fi obiectivul fundamental al Tezei noastre, iar prin tematica anunțată în titlu, cercetarea de față caută să trezească interesul teologilor, juriștilor, politicienilor și istoricilor asupra recuperării sensului originar biblic al drepturilor omului, în ciuda tuturor dificultăților de ordin politic, care urmăresc escamotarea dimensiunii religioase a conceptului. În periplul nostru cu caracter interdisciplinar, vom aborda o metodologie de lucru analitică descriptivă, iar interpretarea datelor, se dorește a fi nu doar critică, ci și amprentată de criteriile științifice ale autenticității, obiectivității și acribiei academice. Folosindu-ne și de metoda exegezei istorico-critice, am încercat să îmbinăm rigorile unui astfel de demers științific cu dimensiunea duhovnicească a limbajului patristic antropologic. Această din urmă metodă, consacrată deja în domeniul studiilor biblice, va conține câteva etape: critica textuală, critica literară și analiza lingvistică a unor texte fundamentale pentru înțelegerea drepturilor omului în Vechiul Testament. În acest ultim punct, acolo unde am considerat că unele texte biblice merită o atenție în plus, datorită micilor modificări de nuanță și de sens (în câteva cazuri) suferite de pe urma procesului de traducere românesc, am decis să apelez la tehnica de traducere proprie (unde de fiecare dată am menționat precis), cu scopul de a mă apropia și mai mult de înțelesul original al Textului Masoretic. Este cunoscut în zona bibliștilor faptul că, anumiți termeni sau anumite expresii prezente în cuprinsul Vechiului Testament, sunt foarte asemănătoare cu vocabularul limbilor semitice (akkadiană, ugaritică, arabă, feniciană, aramaică etc.), de aceea, lămurirea unor cuvinte ebraice aparținătoare sferei dreptului, dar și a rădăcinilor etimologice împrumutate din bagajul lingvistic semitic al Orientului Apropiat Antic, va fi o prioritate în analiza noastră textuală și în procesul final de traducere a termenilor. Acolo unde nu se menționează intervenția mea traductologică, am preluat textul din diortosirea ÎPS †Bartolomeu Anania.

Pentru a îndeplini toate rigorile unei cercetări științifice, lucrarea de față a apelat la cele mai noi rezultate științifice și cercetări în domeniul drepturilor omului, literatura internațională în acest sens, fiind vastă – mai ales la nivelul interdisciplinar. Din cele câteva puține titluri câte s-au scris pe zona de analiză biblică a drepturilor omului, am încercat să clarific eventualele dificultăți de cercetare și să lansez noi direcții de studiu, pentru o abordare cât mai aproape de pretenția exhaustivității. Teza de față este încununarea câtorva ani de studiu intens asupra temei drepturilor omului, însă cercetarea noastră, care a încercat să deschidă puțin noi direcții de cercetare (etica Vechiului Testament și drepturile omului; codurile biblice și drepturile omului; relația profetului cu autoritățile civile din perspectiva drepturilor omului; războaiele lui Israel din perspectiva drepturilor omului – toate aceste teme, urmărind ca un fir roșu, manifestarea sau eludarea dreptului la sfințire), rămâne evident perfectibilă pentru viitoarele cercetări ale specialiștilor români, care vor împinge și mai departe granițele acestei cunoașteri, extinzând poate subiectul, asupra altor domenii conexe de cercetare biblică vechitestamentară respectiv noutestamentară.

Această teză de doctorat a fost alcătuită la inițiativa și sub îndrumarea părintelui profesor Ioan Chirilă care a vegheat îndeaproape întregul demers științific ce a solicitat o muncă asiduă de trei ani de zile. Pentru această purtare de grijă părintească îmi exprim toată recunoștința și mulțumirea. De asemenea, îi mulțumesc domnului Lect.Univ.Dr. Stelian Pașca-Tușa pentru amabilitatea dânsului de a corecta traducerile mele din ebraică și pentru toate celelalte sfaturi pertinente.

BIBLIOGRAFIE

Ediții ale Sfintei Scripturi:

- ALAND Barbara and Kurt et.alii., *The Greek-English New Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.
- ALTER Robert, *The Hebrew Bible: Torah*, vol. 1, W.W. Norton & Company, New York, 2019.
- ALTER Robert, *The Hebrew Bible: Nevi'im*, vol. 2, W.W. Norton & Company, New York, 2019.
- ALTER Robert, *The Hebrew Bible: Ketuvim*, vol. 3, W.W. Norton & Company, New York, 2019.
- BĂDILIȚĂ Cristian et.alii., *Septuaginta: Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, Colegiul Noua Europă, Polirom, Iași, 2004.
- BĂLTĂCEANU Francisca et.alii., *Biblia după Textul Ebraic: Geneza*, Humanitas, București, 2017.
- BĂLTĂCEANU Francisca et.alii., *Biblia după Textul Ebraic: Exodul, Leviticul*, Humanitas, București, 2019.
- BERLIN Adele, Marc Zvi BRETTLER, *The Jewish Study Bible: Tanakh Translation*, Oxford University Press, Oxford, 2019.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Țeoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 1988.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Țeoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, diortosită de ȚBartolomeu Valeriu Anania, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
- DÉAUT R.Le, *Targum du Pentateuque*, vol. 2, coll. SC 256, Éditions du Cerf, Paris, 1979.
- EADIE J., *The English Bible*, Macmillan, London, 1876.
- Green P.Jay, *The Interlinear Bible: Hebrew-Greek-English*, Hendrickson Publishers, Peabody, 2018.

- *Hebrew-English TANAKH: The Jewish Bible*, Varda Books, Illinois, 2009.
- KITTEL Robert J. et.alii., *The Hebrew-English Old Testament: Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Deutsche Bibelgesellschaft / Crossway, Stuttgart and Wheaton, ⁵2012.
- LANE T. Dennis, Wayne GRUDEM, *ESV English Standard Version*, Crossway, Wheaton, 2008.
- MUNTEANU Eugen et.alii., *Monumenta Linguae Dacoromanorum: Biblia 1688*, pars II: Exodus, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1991.
- MUNTEANU Eugen et.alii., *Monumenta Linguae Dacoromanorum: Biblia 1688*, pars III: Leviticus, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1993.
- MUNTEANU Eugen et.alii., *Monumenta Linguae Dacoromanorum: Biblia 1688*, pars V: Deuteronomium, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997.
- *New International Version*, Zondervan, Grand Rapids, 2001.
- RADU Vasile, Gala Galaction, *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, Tradusă după Textele Originale Ebraice și Grecești, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939.
- RAHLFS Alfred, *Septuaginta*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2006.
- *The NET Bible, New English Translation*, Biblical Studies Press, 2005.
- *The Orthodox Jewish Bible: Tanakh*, AFI International Publisher, New York, ⁵2011.
- SPARKS Jack Norman, *The Orthodox Study Bible*, Thomas Nelson, Nashville/Dallas, 2008.
- *Traduction Oecuménique de la Bible*, Société biblique française, Éditions du Cerf, Paris, 1988.

Izvoare patristice:

- ANTONIE CEL MARE, “Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare”, coll. *Fil 1*, Humanitas, București, 2004.
- ATANASIE CEL MARE, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, I.III, coll. *PSB 15*, trad. de Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1987.
- AUGUSTIN, *Predici la marile sărbători*, vol. 1, coll. *PSB serie nouă 3*, trad. de Corneliu Clop, Basilica, București, 2014.
- CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, coll. *PSB 41*, trad. de Pr. D.Stăniloae, EIBMBOR, București, 2000.
- CLEMENT ALEXANDRINUL, *Pedagogul*, coll. *PSB 4*, trad. de D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1982.
- CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromatele*, coll. *PSB 5*, trad. de D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1982.

- Dionisie AREOPAGITUL, *Despre Numirile Dumnezeiești*, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- *Epistola către Diognet*, coll. PSB 1, trad. de D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1979.
- GRIGORIE DE NYSSA, *Despre viața lui Moise*, coll. PSB 29, trad. de Pr. D.Stăniloae și Pr. Ioan Buga, EIBMBOR, București, 1982.
- GRIGORIE DE NYSSA, „Tâlcuire Amănuțită la Cântarea Cântărilor”, în: Pr. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga (eds.), *Sfântul Grigorie de Nyssa: Scrieri. Partea întâia*, coll. PSB 29, EIBMBOR, București, 1982.
- GRIGORIE DE NYSSA, *Despre facerea omului*, coll. PSB 30, trad. de Pr. Teodor Bodogae, EIBMBOR, București, 1998.
- GRIGORIE DE NYSSA, *Opt omilii la Fericiri*, trad. de Pr. Sandu G.Stoian, Ed. Anastasia, București, 1999.
- GRIGORIE DE NYSSA, „Cuvânt al Sfântului Grigorie, episcopul Nyssei, despre scopul cel după Dumnezeu și viețuirea cea după adevăr”, în: Maria-Iuliana Rizeanu et.alii. (ed.), *Sfântul Macarie Egipteanul, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Epifanie de Salamina: Scrieri duhovnicești și omilii*, Basilica, București, 2014.
- GRIGORIE PALAMA, *150 Capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, coll. Fil 7, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1977.
- GRIGORIE PALAMA, *Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie; al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină*, coll. Fil 7, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1977.
- GRIGORIE PALAMA, „Omilia 20”, coll. PG 151, 273A.
- IGNATIE TEOFORUL, *Epistola către Filadelfieni*, coll. PSB 1, trad. de Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1979.
- IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, trad. de Pr. D.Fecioru, Ed. Scripta, București, ³1993.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni a celui întru sfinți, părintelui nostru Ioan Chrisostom*, trad. de Theodosie Athanasiu, Tipografia Editoare Dacia, Iași, 1901.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, trad. de Theodosie Athanasiu, Ed. Cărților Bisericești, București, 1933.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, vol. 1, coll. PSB 21, trad. de Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1987.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, coll. PSB 23, trad. de Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1994.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Epistola către Romani*, trad. de Theodosie Athanasiu, Ed. Christiana, București, 2005.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Evanghelia de la Ioan*, trad. de Gheorghe Băbuț, Ed. Pelerinul Român, Oradea, 2005.

- IOAN GURĂ DE AUR, *Tâlcuiri la Epistola Întâi către Timotei*, trad. de Theodor Athanasiu, Ed. Nemira, București, 2005.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, trad. de Theodosie Athanasiu, Ed. Sofia, București, 2007.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Ana, Omilii la David și Saul, Omilii la Serafimi*, trad. de Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 2007.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Despre obscuritatea profesiilor*, coll. CO, trad. de Radu Mustață, EIBMBOR, București, 2013.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Despre slava deșartă și despre cum trebuie să își crească părinții copiii*, coll. PSB serie nouă 16, trad. de Pr. D.Fecioru, Basilica, București, 2016.
- IOAN GURĂ DE AUR, *Despre incomprehensibilitatea lui Dumnezeu, IV*, coll. PG 48, 731.
- IRENAEUS OF LYON, *Adversus Haeresis*, coll. ANF 1, Logos Research Systems, Oak Harbor, 1997.
- IRENÉE DE LYON, *Contre les heresies V*, coll. SC 152, Les Éditions du Cerf, Paris, 1969.
- IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOZOFUL, *Dialogul cu Iudeul Tryfon, I.XIV*, coll. PSB 2, trad. de Pr. T.Bodogae, Pr. Olimp Căciulă, Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1980.
- IUSTIN POPOVICI, *Omul și Dumnezeu-Om*, trad. de Pr. Ioan Ică și Diac. Ioan I.Ică jr., Ed. Sofia, București, 2010.
- MACARIE EGIPTEANUL, „Epistola cea Mare”, în: Maria-Iuliana Rizeanu et.alii. (ed.), *Sfântul Macarie Egipteanul, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Epifanie de Salamina: Scrieri duhovnicești și omilii*, coll. PSB serie nouă 12, Basilica, București, 2014.
- MARCU ASCETUL, “Despre Legea Duhovnicească”, coll. Fil 1, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, Humanitas, București, 2004.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, coll. PSB 80, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1983.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie, 19*, coll. Fil 3, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1994.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Despre poruncă*, coll. Fil 3, trad. de Pr. D.Stăniloae, Humanitas, București, 1999.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mistagogia*, trad. de Pr. D.Stăniloae, EIBMBOR, București, 2000.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua către Ioan XV*, coll. PG 91, 1217A.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambiguorum liber*, coll. PG 90, 369A.
- MAXIM MĂRTURISITORUL, *Maximi de Variis Difficilibus Locis*, coll. PG 91, 221B-228A.

- NICODIM AGHIORITUL, *Carte foarte folositoare de suflet. Sfătuire către duhovnic*, Ed. Egumenița, Galați, 2010.
- NICOLAE VELIMIROVICI, *Războiul și Biblia*, trad. de Adrian Tănăsescu-Vlas, Ed. Sophia, București, 2010.
- ORIGEN, *Omilii la cartea Ieșirii*, VI, coll. PSB 6, trad. de T.Bodogae et.alii., EIBMBOR, București, 1981.
- ORIGEN, *Contra lui Celsus*, coll. PSB 9, trad. de T.Bodogae, EIBMBOR, București, 1984.
- ORIGEN, *Omilii și adnotări la Levitic*, coll. TC 3, trad. de Adrian Muraru, Polirom, Iași, 2006.
- PETCU Liviu, *Lumina Sfintelor Scripturi: Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur*, vol. 2, Basilica, București, 2015.
- POLICARP AL SMIRNEI, *Epistola către Filipeni*, coll. PSB 1, trad. de Pr. D.Fecioru, EIBMBOR, București, 1979.
- SIMEON NOUL TEOLOG, *Imne, epistole și capitole*, trad. de Diac. Ioan I.Ică jr., Deisis, Sibiu, 2001.
- SIMEON NOUL TEOLOG, *Discursuri teologice și etice*, IX, trad. de Ioan I.Ică jr., Deisis, Sibiu, ²2001.
- SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze*, vol. 2, trad. de Ioan I.Ică jr., Deisis, Sibiu, ²2003.
- TEODORET AL CIRULUI, *Tâlcuire la Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, vol. 1, trad. de Iulia Cărare și Mircea Ștefan, Doxologia, Iași, 2015.
- TEODORET de CYR, *Quaestiones in Genesim*, coll. PG 80, col. 109B.
- TEOFILACT AL BULGARIEI, *Tâlcuirea Epistolei către Romani a Slăvitului și Prea-Lăudatului Apostol Pavel*, trad. de Nicodim Aghioritul, Ed. Sophia, București, 2005.
- TEOFILACT AL BULGARIEI, *Tâlcuire cu de-amănuntul la Epistolele Sobornicești*, trad. de Gherontie și Grigorie Dascălul, Doxologia, Iași, 2015.
- TERTULIAN, “Despre prescripția contra ereticilor”, în: Pr. Nicolae Chițescu et.alii., *Apologeți de Limbă Latină*, coll. PSB 3, EIBMBOR, București, 1981.
- VASILE CEL MARE, *Epistola 38*, coll. PG 32, col. 340.
- VASILE CEL MARE, *Comentariu la Isaia*, coll. PG 30, 177D.
- VASILE CEL MARE, *Omilii și cuvântări*, coll. PSB Serie nouă 1, trad. de Pr. D. Fecioru și Pr. C. Georgescu, Basilica, București, 2009.
- VASILE CEL MARE, „Omilia a XVI-a la cuvintele *La început era Cuvântul*”, în: Constantin Georgescu et.alii. (ed.), *Sfântul Vasile cel Mare: Omilii și cuvântări*, coll. PSB serie nouă 1, Basilica, București, 2009.
- VASILE CEL MARE, *Scrieri dogmatice și exegetice*, coll. PSB serie nouă 4, trad. de Ierom. Policarp Pîrvuloiu și Pr. Dumitru Fecioru, Basilica, București, 2011.
- VASILE PORFIROGENETUL, *Minologhion*, coll. PG 117, 432BC.

Dicționare, Enciclopedii, Lexicoane, Gramatici, Concordanțe Biblice:

- ACHTEMEIER Paul J., *The HarperCollins Bible Dictionary*, HarperCollins Publishers, ²1996.
- ALEXANDER T.Desmond, David W.Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch*, IVP Academic, Downers Grove, 2003.
- ALEXANDER T.Desmond, *New Dictionary of Biblical Theology*, Inter-Varsity Press, Leicester, 2000.
- ANDERSEN Francis I., A.Dean FORBES, *A Systematic Glossary to the Andersen-Forbes Analysis of the Hebrew Bible*, Logos Research Systems, Oak Harbor, 2007.
- BAGNALL Roger S., *The Encyclopedia of Ancient History*, Blackwell Publishing, New Jersey, 2013.
- BAILLY A., *Dictionnaire Grec-Francais*, Hachette, Paris, 2000.
- BALZ Horst, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, vol. 1, T.&T. Clarck, Edinburgh, 1990.
- Botterweck G.Johannes, Helmer Ringgren, *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 1, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1974.
- Botterweck G.Johannes et.alii., *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 5, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1986.
- Botterweck G.Johannes et.alii., *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 9, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1998.
- BOTTERWECK G.Johannes et.alii., *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 12, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2003.
- Botterweck G.Johannes et.alii., *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 15, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2006.
- BROWN Francis, *The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew and English Lexicon*, Hendrickson Publishers's, Peabody, 1979.
- BUTA Ioan et. alii., *Concordanță Biblică*, Basilica, București, 2018.
- Coenen Lothar et.alii. (eds.), *Diccionario Teologico del Nuevo Testamento*, vol. 2, Ediciones Sigueme, Salamanca, ³1990.
- CORNÎTESCU Pr. Emilian, Pr. Dumitru ABRUDAN, *Limba Ebraică Biblică*, EIBMBOR, București, 2002.
- CROW Timothy, Silviu TATU, *Ebraică Biblică*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2001.
- DANKER Frederick William, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, The University of Chicago Press, Chicago and London, ³2000.
- DOUGLAS J.D. et.alii., *New Bible Dictionary*, Inter-Varsity Press, Leicester, ³1996.

- DOUGLAS J.D., *Dictionar Biblic*, trad. de Livius T.Percy și Ioan F.Tipei, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2015.
- ELWELL Walter A., *Baker Encyclopedia of the Bible*, vol. 1, Baker Book House, Grand Rapids, 1988.
- Fabry Heiny-Josef, Helmer Ringrren, *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Band VI, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1989.
- FREEDMAN David Noel, *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 1, Doubleday, New York, 1992.
- FREEDMAN David Noel, *The Anchor Yale Bible Dictionary*, vol. 3, Doubleday, New York, 1992.
- FRIBERG Barbara et alii, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, Baker Books, Grand Rapids, 2000.
- GIRDLESTONE Robert Baker, *Synonyms of the Old Testament*, Longmans Green, London, 1871.
- HARRIS R.Laird et.alii., *Theological Wordbook of the Old Testament*, vol. 1, Moody Press, Chicago, 1980.
- *Hebrew-Aramaic Dictionary of the New American Standard Exhaustive Concordance*, Logos Bible Software, The Lockman Foundation, La Habra, ²1998.
- HOLLADAY William L., *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, E.J. Brill, Leiden, 2000.
- JEAN Charles F., Jacob HOFTIJZER, *Dictionnaire des inscriptions sémitiques de l'Ouest*, E.J. Brill, Leiden, 1965.
- JENNI Ernst, Claus WESTERMANN, *Theological Lexicon of the Old Testament*, vol. 3, Hendrickson Publishers, Peabody, 1997.
- KAUTZSCH E., A.E.COWLEY, *Gesenius' Hebrew Grammar*, Clarendon Press, Oxford, ²1956.
- KITTEL Gerhard, Gerhard FRIEDRICH, *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 2, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1964.
- KOEHLER Ludwig, Walter BAUMGARTNER, *Hebräisches und aramäisches Lexikon zum Alten Testament*, band IV, E.J. Brill, Leiden, 1983.
- KOEHLER Ludwig, Walter BAUMGARTNER, *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, E.J. Brill, Leiden, 2000.
- LÉON-DUFOUR Xavier, *Vocabulario de Teología Bíblica*, coll. BHSSE 66, Editorial Herder, Barcelona, 1965.
- LEON-DUFOUR Xavier, Jean DUPLACY, *Vocabulaire de Théologie Biblique*, Les Éditions du Cerf, Paris, ⁶1988.
- LÉON-DUFOUR Xavier, *Vocabular de Teologie Biblică*, trad. de Francisca Băltăceanu et.alii., Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 2001.

- LIDDELL Henry George, Robert SCOTT, *A Greek-English Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 1996.
- LOSCH Richard R., *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2014.
- LUST Johan et.alii., *Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2003.
- MANSER Martin H. et. alii., *Zondervan Dictionary of Bible Themes*, Zondervan Publishing, Grand Rapids, 1999.
- MYERS Allen C., *The Eerdmans Bible Dictionary*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1987.
- NEUSNER Jacob, Alan J.AVERY-PECK, *The Routledge Dictionary of Judaism*, Routledge, New York/London, 2004.
- NICCACCI Alviero, *The Syntax of the Verb in Classical Hebrew Prose*, coll. JSOTSS 86, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1990.
- PATZIA Arthur G., Anthony J.PETROTTA, *Dicționar de Studii Biblice*, trad. de Emanuel Conțac, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2007.
- REID Daniel G., *Dicționarul Noului Testament. Un compendiu de învățătură biblică contemporană într-un singur volum*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2008.
- RYKEN Leland et. alii., *Dicționar de imagini și simboluri biblice*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2011.
- Strawn Brent A., *The Oxford Encyclopedia of The Bible and Law*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- STRONG James, *A Concise Dictionary of the Words in The Greek Testament and The Hebrew Bible*, vol. 2, Logos Research Systems, Ouk Harbour, ²2001.
- SWANSON James, *A Dictionary of Biblical Languages: Hebrew Old Testament*, Logos Research Systems, Ouk Harbor, ²2001.
- THOMAS Robert L., *Hebrew-Aramaic of the New American Standard Exhaustive Concordance*, The Lockman Foundation, La Habra, ²1998.
- TREGELLES Samuel Prideaux, *Gesenius' Hebrew-Chald to the Old Testament Scriptures*, Rome, 1846.
- TUGGY Alfred E., *Lexico Grieco-Español del Nuevo Testamento*, Editorial Mundo Hispano, El Paso, 1996.
- VAN DER MERWE Christo H. J. et.alii., *A biblical Hebrew Reference Grammar*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1999.
- VAN DER TOORN Karel et.alii., *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*, E.J. Brill, Leiden, ²1999.
- VanGemeren Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 1, Paternoster Press, Carlisle, 1996.

- VanGemeren Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 2, Zondervan Publishing, Grand Rapids, 1997.
- VanGemeren Willem A. (ed.), *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 3, Paternoster Press, Carlisle, 1996.
- VANGEMEREN Willem A., *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 5, Paternoster Press, Carlisle, 1997.
- Vanhoozer Kevin J., *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*, Baker Book House, Grand Rapids, 2005.
- VIGOUROUX F., *Dictionnaire de la Bible*, tome quatrième, Letouzey et Ané Éditeurs, Paris, 1912.

Resurse și Studii Iudaice și Semitice:

- AYALI-DARSHAN Noga, „The Origin and Meaning of the Crimson Thread in the Mishnaic Scapegoat Ritual in Light of an Ancient Syro-Anatolian Custom”, în: *JSJ*, 44 (2013), 1, pp. 5-11.
- BELKIN Samuel, *In His Image: The Jewish Philosophy of Man as Expressed in Rabbinic Tradition*, Greenwood Publishers, Westport, 1979.
- BERMAN Saul J., “The Status of Women in Halakhic Judaism”, în: *Trad*, (1973), 1, pp. 5-18.
- BLEICH David J., “Judaism and Natural Law”, în: *JLA*, (1988), 7, pp. 5-42.
- BOTTÉRO J., “Le Code de Hammurabi”, în: *ASNSPF*, 12 (1982), 3, pp. 409-444.
- BRETTLER Marc Zvi, „God, Merciful and Compassionate?”, în: Rabbi Lawrence A.Hoffman (ed.), *Encountering God: El Rachum V'chanun – God Merciful and Gracious*, Jewish Lights Publishing, Woodstock, 2016.
- BRODER Hillel E., Moshe L.LAX, “If I am here, then all is here: Towards a Phenomenological Existentialism in the Rabbinic Law of Beit Hillel”, în: *HFJJLT*, 23 (2017), 2 pp. 138-145.
- BUXBAUM Yitzhak, *The Life and Teachings of Hillel*, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham/Boulder, 1994.
- COHEN A., *Talmudul*, trad. de C.Litman, Ed. Hasefer, București, 2004.
- *Coranul*, trad. de George Grigore, Ed. Herald, București, 2015.
- COSTA José, „Is 6, 3 et la *qedusha* dans le corpus rabbinique ancien: une approche phénoménologique”, în: *JSJ*, 47 (2016), pp. 532-590.
- Dabija Nicoleta, “Hermeneutica încrederii în Textul Biblic. Moshe Idel”, în: *Diac*, (2011), 1, pp. 172-173.
- DIMONT Max I., *Evreii, Dumnezeu și istoria*, trad. de Irina Horea, Ed. Hasefer, București, 2004.

- FILONE DI ALESSANDRIA, *De Decalogo*, coll. *Philo* 24, trans. by Francesca Calabi, Edizioni ETS, Pisa, 2005.
- FINKELSTEIN J.J., “Ammišaduqa’s Edict and the Babylonian Law Codes”, în: *JCS*, 15 (1961), 3, pp. 97-98.
- FISCH Menachem, *Rational Rabbis: Science and Talmudic Culture*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 1997.
- FISHBANE Michael, *The JPS Bible Commentary: HAFTAROT*, The Jewish Publication, Philadelphia, 2002.
- Fisher L.R., *Ras Shamra Parallels*, vol. 1, 1972.
- GROSU Ștefan, *Disputatio de MAAT, ME et Torah*, Ed. Sapientia, Iași, 2015.
- HADAS-LEBEL Mireille, Esther STAROBINSKI-ȘAFRAN, *Incursiuni în iudaismul antic*, trad. de Horia Aramă, Ed. Hasefer, București, 2005.
- HESCHEL Abraham Joshua, *Dumnezeu în căutarea omului. O filozofie a iudaismului*, trad. de Ștefan Iureș, Ed. Hasefer, București, 2001.
- HIRSHBERG Rabbi Samuel, „Jurisprudence Among the Ancient Jews”, în: *MLR*, 11 (1926), 1, pp. 25-26.
- HOFFNER H.A., *The Laws of the Hittites: A Critical Edition*, E.J. Brill, Leiden, 1997.
- IDEL Moshe, *Ascensiuni la cer în mistica evreiască. Stâlpi, linii, scări*, trad. de Maria-Magdalena Anghelescu, Polirom, Iași, 2008.
- JACOBS Irving, *The Midrashic Process: Tradition and Interpretation in Rabbinic Judaism*, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.
- JOHNS C.H.W., *Babylonian and Assyrian Laws, Contracts and Letters*, Charles Scribner’s Sons, New York, 1904.
- KRAEMER David, *The Mind of the Talmud: An Intellectual History of the Bavli*, Oxford University Press, New York/Oxford, 1990.
- KRAMER S.N., *Istoria începe în Sumer*, Ed. Științifică, București, 1962.
- KÜNG Hans, *Iudaismul: Situația religioasă a timpului*, trad. de Edmond Nawrotzky-Török, Ed. Hasefer, București, 2005.
- LEVINE Baruch A., *The JPS Torah Commentary: Leviticus*, The Jewish Publication Society, Philadelphia, 1989.
- LEVY B.Barry, *Fixing God’s Torah: The Accuracy of the Hebrew Bible Text in Jewish Law*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- LEVY Steven, Sarah LEVY, *The JPS Rashi Discussion Torah Commentary*, The Jewish Publication Society, Philadelphia, 2017.
- MALUL Meir, *The Comparative Method in Ancient Near Eastern and Biblical Legal Studies*, Butzon & Bercker Verlag, Kevelaer, 1990.
- MENDENHALL George E., *Law and Covenant in Israel and the Ancient Near East*, The Biblical Colloquium, Pittsburgh, 1955.
- MENDENHALL George E., “Ancient Oriental and Biblical Law”, în: *BA*, 17 (1954), 2, pp. 26-27.

- MILGROM Jacob, *The JPS Torah Commentary: Numbers*, The Jewish Publication Society, Philadelphia/Jerusalem, 2003.
- MILLER Stuart S., “Hillel”, în: Lindsay Jones (ed.), *Encyclopedia of Religion*, vol. 6, Thomson Gale, Detroit/New York, 2005.
- MOORE George Foot, *Judaism in the First Centuries of the Christian Era: The Age of Tannaim*, vol. 1, Hendrickson Publishers, Peabody, ²1997.
- MORROW William, „Legal Interactions: The *Mišpātîm* and the Laws of Hammurabi”, în: *BO*, 70 (2013), pp. 310-331.
- NEUSNER Jacob, “The Doctrine of Torah”, în: Jacob Neusner, Alan J.Avery-Peck (eds.), *The Blackwell Companion to Judaism*, Blackwell Publishing, Malden/Oxford, ²2003.
- NEUSNER Jacob, *The Halakhah: Historical and Religious Perspectives*, coll. *BRLAJ* 8, E.J. Brill, Leiden, 2002.
- NEUSNER Jacob, *The Theology of the Halakhah*, coll. *BRLAJ* 6, E.J. Brill, Leiden, 2001.
- NEUSNER Jacob, *Judaism’s Story of Creation: Scripture, Halakhah, Aggadah*, coll. *BRLAJ* 3, E.J. Brill, Leiden, 2000.
- NEUSNER Jacob, *The Jerusalem Talmud: A Translation and Commentary on CD*, translated by Jacob Neusner and Tzvee Zahavy, pp. 7833-7835.
- NEUSNER Jacob, *The Perfect Torah*, coll. *BRLJ* 13, E.J. Brill, Leiden, 2003, p. 14.
- NEWMAN Hillel, *Proximity to Power and Jewish Sectarian Groups of the Ancient Period: A Review of Lifestyle, Values, and Halakhah in the Pharisees, Sadducees, Essenes, and Qumran*, coll. *BRLJ* 25, E.J.Brill, Leiden, 2006.
- *Palestinian Talmud*, Rosh Hashanah, I.3, 57a-b.
- PHILON DIN ALEXANDRIA, *Comentariu Alegoric al Legilor Sfinte după Lucrarea de șase zile*, trad. de Zenaida Anamaria Luca, Ed. Herald, București, ²2006.
- PRITCHARD James B., *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, Princeton University Press, Princeton, ³1969.
- RATHEISER Gershom M.H., *Mitzvoth Ethics and the Jewish Bible*, T&T Clark, New York/London, 2007.
- RICHARDSON M.E.J., *Hammurabi’s Laws: Text, Translation and Glossary*, T&T Clark, London and New York, 2000.
- RINGGREN Helmer, „Israel’s Place Among the Religions of the Ancient Near East”, în: G.W. Anderson, P.A.H. De Boer (eds.), *Studies in the Religion of Ancient Israel*, coll. *SVT* 23, E.J. Brill, Leiden, 1972.
- RODRÍGUEZ Angel Manuel, „Ancient Near Eastern Parallels to the Bible and the Question of Revelation and Inspiration”, în: *JATS*, 12 (2001), 1, pp. 48-49.
- ROSEN Moses, *Învățăături biblice*, Federația Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România, București, ²1979.
- ROSEN Moses, *În Lumina Torei*, București, ³1980.

- ROVNER Jay, „Hillel and the *Bat Qol*: A Toseftan Discourse on Prophecy in the Second Temple and Tannaitic Periods”, în: *QSTR*, (2014), 2, pp. 189-190.
- SAIMAN Chaim N., *Halakhah: The Rabbinic Idea of Law*, Princeton University Press, Princeton/Oxford, 2018.
- SANDERS E.P., *Judaism: Practice and Belief (63 BCE - 66 CE)*, SCM Press, London, 1992.
- SARNA Nahum M., *The JPS Torah Commentary: Genesis*, The Jewish Publication Society, Philadelphia and New York, 1989.
- SARNA Nahum M., *The JPS Torah Commentary: Exodus*, The Jewish Publication Society, Philadelphia, 1991.
- SEGAL Eliezer, “Law as Allegory? An Unnoticed Literary Device in Talmudic Narratives”, în: *Proo*, 8 (1988), 2, p. 247.
- SIRAT René-Samuel, Martine LEMALET, *Tandrețea lui Dumnezeu*, trad. de Țicu Goldstein, Ed. Hasefer, București, 2003.
- SKOLNIK Fred, Michael BERENBAUM, *Encyclopaedia Judaica*, vol. 11, Keter Publishing, Farmington Hills, 2007.
- SKOLNIK Fred, Michael Berenbaum, *Encyclopaedia Judaica*, vol. 13, Thomson Gale, Detroit/New York, 2007.
- SKOLNIK Fred, Michael BERENBAUM, *Encyclopaedia Judaica*, vol. 14, Thomson Gale, Detroit/New York, 2007.
- SLANSKI Kathryn E., “The Law of Hammurabi and Its Audience”, în: *YJLH*, 24 (2012), 1, p. 99.
- STRACK H.L., Günter STEMBERGER, *Introduction to the Talmud and Midrash*, Fortress Press, Minneapolis, 1996.
- TELUSHKIN Joseph, *Hillel: If not now, when?*, Nextbook, Schocken/New York, 2010.
- TIGAY Jeffrey H., *Deuteronomy*, coll. *JPSTC*, The Jewish Publication Society, Philadelphia and Jerusalem, 1996.
- VIGOUROUX F.G., *La Bible et les Decouvertes Modernes en Palestine, en Égypte Et en Assyrie*, vol. 4, Berche et Tralin Éditeurs, Paris, 1884.
- VRIEZEN T.C., A.S. VAN DER WOUDE, *Ancient Israelite and Early Jewish Literature*, E.J. Brill, Leiden, 2005.
- WEEKS Noel, *Admonition and Curse: The Ancient Near Eastern Treaty/Covenant Form as a Problem in Inter-Cultural Relationships*, coll. *JSOTSS* 407, T&T Clark, London and New York, 2004.
- WHISTON William, *The Works of Josephus: The Antiquities of the Jews*, VIII.13.8., Hendrickson Publishers, Peabody, 1987.
- WIGODER Geoffrey, *Enciclopedia Iudaismului*, trad. de Radu Lupan și George Weiner, Ed. Hasefer, București, 2016.
- WRIGHT David P., „The Covenant Code Appendix (Exodus 23: 20-33), Neo-Assyrian Sources, and Implications for Pentateuchal Study”, în: Jan C.Gertz (ed.), *The*

- Formation of the Pentateuch: Bridging the Academic Cultures of Europe, Israel, and North America*, coll. FAT 111, Mohr Siebeck, Tübingen, 2016.
- YARON Reuven, *The Laws of Eshnunna*, The Magnes Press, Jerusalem, 1988.
 - Zonta Mauro, *Maimonide*, Carocci editore, Roma, 2011.

Comentarii Biblice:

- ALDEN Robert L., *Job*, vol. 2, coll. NAC, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1993.
- ALLEN Leslie C., *The Books of Joel, Obadiah, Jonah and Micah*, coll. NICOT, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1976.
- ALTER Robert, *Genesis: Translation and Commentary*, W.W. Norton & Company, New York/London, 1996.
- ANTONIOTTI Guido, *Ezechiele: Introduzione e commento*, coll. DLP, Edizioni Messaggero, Padova, 2003.
- ASSMANN Jan, *Exodus: Die Revolution der Alten Welt*, C.H. Beck Verlag, München, 2015.
- BAKER David W. et.alii., *Obadiah, Jonah and Micah. An Introduction and Commentary*, coll. TOTC 26, Inter-Varsity Press, Nottingham, 2009.
- BALDWIN Joyce G., *1 and 2 Samuel: An Introduction and Commentary*, coll. TOTC 8, Inter-Varsity Press, Nottingham, 1988.
- BARRETT C.K., *The Acts of the Apostles*, coll. ICCHSONT, vol. 1, T&T Clark, Edinburgh, 1994.
- BELLINGER W.H. JR., *Leviticus and Numbers*, coll. NIBC, Hendrickson Publishers, Peabody, 2001.
- BOATMAN Don Earl, *Guidance from Galatians*, coll. BSTS, College Press, Joplin, 1987.
- BRAYFORD Susan, *Genesis*, coll. SCS, E.J. Brill, Leiden, 2007.
- BRUCKNER James K., *Exodus*, coll. NIBC 2, Hendrickson Publishers, Peabody, 2008.
- BRUEGGEMANN Walter, *1 and 2 Kings*, coll. SHBC, Smyth and Helwys Publishing, Georgia, 2000.
- CHEYNE T.K., *Jeremiah*, vol. 2, coll. PC, Funk&Wagnalls Company, London and New York, 1883.
- CHILDS Brevard S., *Pentateuco: El Libro del Éxodo. Comentario crítico y teológico*, Editorial Verbo Divino, Estella, 2003.
- CHILDS Brevard S., *Exodus. A Commentary*, SCM Press, London, 1974.
- CLARK David J., Howard A.HATTON, *A Handbook on Zechariah*, coll. USBHS, United Bible Societies, New York, 2002.

- CONZELMANN Hans, *1 Corinthians*, coll. *Hermeneia*, Fortress Press, Philadelphia, 1975.
- CONZELMANN Hans, *Der erste Brief an die Korinther*, coll. *KEKNT 12*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1981.
- Craigie Peter C., *Deuteronomul*, trad. de Daniela Rusu, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2008.
- CURRID John D., *A Study Commentary on Leviticus*, Evangelical Press, New York, 2004.
- CURRID John D., *Comentariu asupra cărții Exodul*, vol. 1, trad. de Dorin Pantea, Ed. Făclia, Oradea, 2002.
- DAHOOD Mitchell, *Psalms*, coll. *AB 19A*, Doubleday, New York, 1966.
- DELITZSCH Franz, *Neuer Commentar über die Genesis*, Dörffling & Franke, Leipzig, 1887.
- DOCKERY David S., *Holman Concise Bible Commentary*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1998.
- DOZEMAN Thomas B., *Commentary on Exodus*, coll. *ECC*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2009.
- DUNN James D.G., *Romans 1-8*, coll. *WBC 38A*, Word Books Publisher, Dallas, 1988.
- DUNN James D.G., *The Epistle to the Galatians*, coll. *BNTC*, A&C Black, London, 1993.
- ELLINGWORTH Paul, *The Epistle to the Hebrews. A Commentary on the Greek Text*, coll. *NIGTC*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1993.
- ELLIOTT John H., *1 Peter: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. *AB 37B*, Doubleday, New York, 2000.
- ENNS Peter, *Exodus*, coll. *NIVACS*, Zondervan, Grand Rapids, 2000.
- FEE Gordon D., *The First Epistle to the Corinthians*, coll. *NICNT*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1987.
- FIELDS Wilbur, *The Glorious Church. A Study of Ephesians*, College Press, Joplin, 1992.
- FITZMYER Joseph A., *Romans: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. *AB 33*, Doubleday, New York, 1993.
- GANE Roy, *Leviticus, Numbers*, coll. *NIVACS*, Zondervan, Grand Rapids, 2004.
- GARRETT Duane A., *Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, coll. *NAC 14*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 1993.
- GRAY George Buchanan, *A Critical and Exegetical Commentary on Numbers*, coll. *ICC*, Charles Scribner's Sons, New York, 1903.
- HACKETT Horatio B., *A Commentary on the Original Text of the Acts of the Apostles*, Gould and Lincoln, Boston, 1867.

- HANSEN G.Walter, *The Letter to the Philippians*, coll. *PNTC*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2009.
- HARLE P., P. ROQUEPLO, *La Bible d'Alexandrie. Les Juges. Traduction des textes grecs de la Septante*, Éditions du Cerf, Paris, 1999.
- HARTLEY John E., *Leviticus*, coll. *WBC 4*, Word Books Publisher, Dallas, 1992.
- HENDRIKSEN William, *Evanghelia după Matei*, coll. *CNT*, trad. de Sofia Gheorghe, Ed. Reformatio, Oradea, 2006.
- HENGEL Martin, Roland DEINES, *The Pre-Christian Paul*, Trinity Press International, Philadelphia, 1991.
- HOUSE Paul R., *1, 2 Kings*, coll. *NAC 8*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1995.
- HUEY F.B., *Jeremiah. Lamentations*, coll. *NAC 16*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1993.
- JENSON Philip Peter, *Obadiah, Jonah, Micah. A Theological Commentary*, coll. *LHBOTS 496*, T&T Clark, New York, 2008.
- JOHNSON Luke Timothy, *The Acts of the Apostles*, coll. *SPS 5*, The Liturgical Press, Minnesota, 1992.
- Karavidopoulos Ioannis, *Evanghelia după Marcu*, trad. de Sabin Preda, Ed. Bizantină, București, 2005.
- KITCHEN Martin, *Ephesians*, coll. *NTR*, Routledge, London, 1994.
- KRUSE Colin G., *The Letters of John*, coll. *PNTC*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2000.
- Lalleman Hetty, *Jeremiah and Lamentations: An Introduction and Commentary*, coll. *TOTC 21*, (kindle edition), Inter-Varsity Press, Nottingham, 2013.
- LAWS Sophie, *The Epistle of James*, coll. *Black's New Testament Commentaries*, Adam&Charles Black, London, 1980.
- LIENHARD Joseph T., Ronnie J.ROMBS, *Exodus, Leviticus, Numbers, Deuteronomy*, coll. *ACCSOT 3*, InterVarsity Press, Downers Grove, 2001.
- LINCOLN Andrew T., *Ephesians*, coll. *Word Biblical Commentary 42*, Word Books Publisher, Dallas, 1990.
- LUZ Ulrich, *El Evangelio Segun San Mateo. Mt 1-7*, vol. 1, Ediciones Sigueme, Salamanca, 1993.
- MARSHALL I.Howard, *The Gospel of Luke: A Commentary on the Greek Text*, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1978.
- MARSHALL I.Howard, *Faptele Apostolilor*, trad. de Lăcrămioara Novac, Ed. Scriptum, Oradea, 2009.
- MAURO Philip, *Ultima chemare adresată rămășiței: Un studiu al celor cinci mesaje ale lui Hagai*, trad. de Mărioara Mila, Ed. Lampadarul de Aur, Oradea, 2015.

- MCCONVILLE J.G., *Deuteronomy*, coll. AOTC 5, InterVarsity Press, Downers Grove, 2002.
- MERRILL Eugene H., *Deuteronomy*, coll. NAC 4, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1994.
- MEYERS Carol L., Eric M.MEYERS, *Zechariah 9-14: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. AB 25C, Doubleday, New York, 1993.
- MEYERS Carol, *Exodus*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
- MICHEL Otto, *Der Brief an die Römer*, coll. KEKNT 4, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1978.
- MICHAELS J.Ramsey, *The Gospel of John*, coll. NICNT, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2007.
- MILGROM Jacob, *Leviticus 17-22: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. AB 3A, Yale University Press, New Haven, 2000.
- MILGROM Jacob, *Leviticus 23-27: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. AB 3B, Doubleday, New York, 2001.
- MITCHELL Hinckley G. et.alii., *A Critical and Exegetical Commentary on Haggai, Zechariah, Malachi and Jonah*, coll. ICC, T&T Clark, Edinburgh, 1912.
- MONTGOMERY James A., *A Critical and Exegetical Commentary on the Books of Kings*, coll. ICC, Scribner's Sons Publishing, New York, 1951.
- MOO Douglas, *The Epistle to the Romans*, coll. NICNT, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1996.
- MORRIS Leon, *The Epistle to the Romans*, coll. PNTC, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1988.
- NELSON Richard D., *First and Second Kings*, coll. IBCPT, John Knox Press, Atlanta, 1973.
- O'BRIEN Peter T., *The Letters to the Ephesians*, coll. PNTC, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1999.
- OMANSON Roger L., John E.ELLINGTON, *A Handbook on the Second Book of Samuel*, coll. UBSHS, United Bible Societies, New York, 2001.
- PERDUE Leo G., *Proverbs*, coll. IBCTP, John Knox Press, Louisville, 2000.
- PÉTER-CONTESSÉ René, John ELLINGTON, *A Handbook on Leviticus*, coll. UBSHS, United Bible Societies, New York, 1990.
- PROPP William H.C., *Exodus 19-40: A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. AB 2A, Doubleday, New York, 2006.
- REUMANN John, *Philippians. A New Translation with Introduction and Commentary*, coll. AB 33B, Yale University Press, New Haven and London, 2008.
- ROBERTSON O.Palmer, *Naum, Habacuc, Țefania*, trad. de Daniela Rusu și Daniel Rusu, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2012.

- ROBINSON Gnana, *Let us be like the Nations: A Commentary on the Books of 1 and 2 Samuel*, coll. *ITC*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1993.
- ROOKER Mark F., *Leviticus*, coll. *NAC 3A*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 2000.
- ROPES James Hardy, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle of St. James*, coll. *ICC*, T.&T. Clark, Edinburgh, 1916.
- SCHWEIZER Eduard, *Das Evangelium nach Matthäus*, coll. *DNTD*, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1977.
- SKLAR Jay, *Leviticus: An Introduction and Commentary*, coll. *TOTC 3*, Inter-Varsity Press, Nottingham, ²2008.
- SMITH John Merlin Powis, *A Critical and Exegetical Commentary on Micah, Zephaniah, Nahum, Habakkuk, Obadiah and Joel*, T&T Clark, Edinburgh, ⁴1959.
- SPENCE H.D.M., Joseph S. EXELL, *I Kings: Exposition and homiletics*, coll. *PC*, Funk&Wagnalls Company, London, 1909.
- STADELMANN Helge, *Epistola către Efeseni*, Ed. Lumina Lumii, Sibiu, 2001.
- STUART Douglas K., *Exodus*, coll. *NAC 2*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, 2006.
- TATU Silviu, *Când Leul Rage: Comentariu la Cartea Profetului Amos*, Ed. Metanoia, Oradea, 2010.
- TATU Silviu, *Revendicarea moștenirii. 13 mesaje din Iosua*, Ed. Metanoia, Oradea, 2010.
- TAYLOR Mark Edward, *A Text-Linguistic Investigation into the Discourse Structure of James*, coll. *LNTS 311*, T&T Clark International, London, 2006.
- TAYLOR Richard A., E.Ray CLENDENEN, *Haggai, Malachi*, coll. *NAC 21A*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 2004.
- TSUMURA David Toshio, *The First Book of Samuel*, coll. *NICOT*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2006.
- USCA Ioan Sorin, *Ieremia. Plângeriile lui Ieremia*, coll. *VTTSP 16*, Ed. Christiana, București, 2017.
- VULGARIS Evghenie, *Îndeletnicire iubitoare de Dumnezeu. Tâlcuiri la Pentateuh*, trad. de Florin Stuparu, Ed. Sofia, București, 2012.
- WESTCOTT Brooke Foss, *The Epistles of St. John: The Greek Text with Notes and Essays*, Macmillan and Co., Cambridge and London, 1892.
- WIKENHAUSER Alfred, *Los Hechos de los Apóstoles*, coll. *BHSSE 96*, Editorial Herder, Barcelona, 1973.
- WILCKENS Ulrich, *Der Brief an die Römer*, coll. *EKKNT VI/1*, Benziger Verlag, Zürich, 1978.
- WRIGHT Christopher, *Deuteronomy*, coll. *NIBC 4*, Hendrickson Publishers, Peabody, 1996.

Lucrări de specialitate:

- ABRAMSKI Shmuel, *The Monarchies of Saul and David: The Beginnings of the Israelite Monarchy and its Influence upon Future Generations*, Ben-Gurion University of the Negev, Jerusalem, 1977.
- ACHIMESCU Nicolae, *Universul religios în care trăim*, Ed. TRINITAS a Patriarhiei Române, București, 2013.
- ANDERSON Bernhard W., *Contours of Old Testament Theology*, Fortress Press, Minneapolis, 1999.
- ASSMANN Jan, *The Invention of Religion: Faith and Covenant in the Book of Exodus*, trans. by Robert Savage, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2018.
- BARR James, *Biblical Faith and Natural Theology*, Clarendon Press, Oxford, 1994.
- BARRETT Lois, *The Way God Fights: War and Peace in the Old Testament*, Herald Press, Harrisonburg, 1987.
- †Bartolomeu Mitropolitul, *Corupția Spirituală. Texte Social-Teologice*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
- BARTON John, John MUDDIMAN, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- BARTON John, *Ethics in Ancient Israel*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
- BARTON John, *Ethics and the Old Testament*, Trinity Press, Harrisburg, 1998.
- BEALE G.K., D.A. CARSON, *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament*, Baker Academic, Grand Rapids, 2007.
- BEALE G.K., *A New Testament Biblical Theology: The Unfolding of the Old Testament in the New*, Baker Academic, Grand Rapids, 2011.
- BENDOR S., *The Social Structure of Ancient Israel: The Institution of the Family (BEIT'AB) from the Settlement to the End of the Monarchy*, coll. JBS 7, Simor, Jerusalem, 1996.
- BETZ Hans Dieter, *The Sermon on the Mount*, coll. *Hermeneia*, Fortress Press, Minneapolis, 1995.
- BIALE David, *Blood and Belief: The Circulation of a Symbol between Jews and Christians*, University of California Press, Berkeley, 2007.
- BIRCH Bruce, *Let Justice Roll Down: The Hebrew Scriptures, Ethics, and Christian Life*, Westminster John Knox Press, Louisville, 1991.
- BLENKINSOPP Joseph, *Une Histoire de la Prophétie en Israël: Depuis le temps de l'installation en Canaan jusqu'à la période hellénistique*, coll. LD 152, Les Éditions du Cerf, Paris, 1993.

- BOBBIO Norberto, *Thomas Hobbes and the Natural Law Tradition*, trans. by Daniela Gobetti, The University of Chicago Press, Chicago & London, 1993.
- BOCKMUEHL Markus, *Jewish Law in Gentile Churches: Halakhah and the Beginning of Christian Public Ethics*, Baker Academic, Grand Rapids, 2000.
- BOECKER Hans Jochen, *Law and the Administration of Justice in the Old Testament and Ancient East*, Augsburg Publishing, Minneapolis, 1980.
- BOORER Suzanne, *The Promise of the Land as Oath: A Key to the Formation of the Pentateuch*, coll. BZATW 205, Walter de Gruyter, Berlin and New York, 1992.
- BRENT Sandy D., Ronald L.GIESE, *Cracking Old Testament Codes: A Guide to Interpreting the Literary Genres of the Old Testament*, Broadman&Holman Publishers, Nashville, 1995.
- BRUEGGEMANN Walter, *The Theology of the Book of Jeremiah*, coll. OTT, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- BUCCELLATI Giorgio, *Cities and Nations of Ancient Syria. An Essay on Political Institutions with Special Reference to the Israelite Kingdoms*, coll. SSem 26, Università di Roma, Roma, 1967.
- BUD Paula, *Șabatul: istorie și eshatologie*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2014.
- BUD Paula, *Studii de Exegeză și Teologie Biblică Vechi-Testamentară*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.
- BUTTRICK George Arthur, Nolan B.HARMON, *The Interpreter's Bible*, vol. 9, Abingdon Cokesbury Press, New York, 1954.
- CARR David M., *An Introduction to the Old Testament: Sacred Texts and Imperial Contexts of the Hebrew Bible*, Wiley-Blackwell, Chichester, 2010.
- CASIDAY Augustine, *Tradiție și Teologie în scrierile Sfântului Ioan Casian*, trad. de Lucian Filip, Ed. Doxologia, Iași, 2015.
- CĂRSTOIU Justinian, *Desăvârșirea Creștină în Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, Ed. Bucura Mond, București, 1996.
- CHARLES R.H., *The Decalogue*, T&T Clark, Edinburgh, 1923.
- CHICHINEȘDI Gavril Teofil, *Poziția Decalogului în credința iudaică și valoarea sa astăzi*, Teză de Doctorat, Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2018.
- CHILDS Brevard S., *Biblical Theology of the Old and New Testaments*, Fortress Press, Minneapolis, 1992.
- CHIRICHIGNO Gregory C., *Debt-Slavery in Israel and the Ancient Near East*, coll JSOTSS 141, JSOT Press, Sheffield, 1993.
- CHIRILĂ Ioan, *Homo-deus*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997.
- CHIRILĂ Ioan, *Cartea Profetului Osea: Breviarum al Gnoseologiei Vechiului Testament*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 1999.

- CHIRILĂ Ioan, *Mesianism și Apocalipsă în scrierile de la Qumran*, Ed. Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1999.
- CHIRILĂ Ioan, *Fragmentarium exegetic filonian II. Nomothetica. Reperexegetice la Decalog*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2003.
- Chirilă Ioan et.alii., *Studiul Vechiului Testament*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
- CHIRILĂ Ioan, *Sfânta Scriptură - Cuvântul Cuvintelor*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2010.
- CHIRILĂ Ioan, *Model, Chip, Sens (Eseuri)*, Ed. Eikon, București, 2017.
- CHIRILĂ Ioan et.alii., *Introducere în Vechiul Testament*, Ed. Basilica, București, 2018.
- CLEMENTS R.E., *Old Testament Theology: A Fresh Approach*, Marshall, Morgan & Scott, London, 1978.
- COMAN Constantin, *Biblia în Biserică: Eseuri pe teme biblice*, Ed. Bizantină, București, 1997.
- COPE Landa Lea, *God and Political Justice: A Study of Civil Governance from Genesis to Revelation*, YWAM Publishing, Seattle, 2015.
- CRONAUER Patrick T., *The Stories about Naboth the Jezreelite: A Source, Composition and Redaction Investigation of 1 Kings 21 and Passages in 2 Kings 9*, coll. *LHBOTS* 424, T&T Clark, New York, 2005.
- CROSSLEY Gareth, *Vechiul Testament explicat și aplicat*, trad. de Dinu Moga, Ed. Făclia, Oradea, 2008.
- CRÜSEMANN Frank, *La Torà: Teologia e storia sociale della legge nell'Antico Testamento*, coll. *IBS* 36, Paideia Editrice, Brescia, 2008.
- DAUBE David, *Studies in Biblical Law*, Ktav Publishing, New York, 1969.
- DIETRICH Walter, *The Early Monarchy in Israel: The Tenth Century B.C.E.*, coll. *SBL* 3, E.J. Brill, Leiden, 2007.
- DODD C.H., *The Bible and the Greeks*, Hodder & Stoughton, London, 1954.
- DODD Charles H., *La predicazione apostolica e il suo sviluppo*, Paideia Editrice, Brescia, 1978.
- DONNER Herbert, *Geschichte des Volkes Israel und seiner Nachbarn in Grundzüge*, vol. 1, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1984.
- DUMEA Claudiu, *Decalogul*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1999.
- DUNN James D.G., *The Theology of Paul the Apostle*, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1998.
- DUNN James D.G., John W. ROGERSON, *Eerdmans Commentary on the Bible*, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2003.
- DYRNESS William, *Teme ale Teologiei Vechiului Testament*, trad. de Ruben Ologeanu, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2010.
- EICHRODT Walther, *Theology of the Old Testament*, vol. 1, trans. by J.A. Baker, The Westminster Press, Philadelphia, 1975.

- EICHRODT Walther, *Theology of the Old Testament*, vol. 2, coll. *OTL*, The Westminster Press, Philadelphia, 1967.
- EMON Anver M., Matthew LEVERING, David NOVAK, *Natural Law: A Jewish, Christian, and Islamic Trialogue*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
- FALK Ze'ev W., *Hebrew Law in Biblical Times*, Brigham Young University Press, Provo, 2001.
- FINN Stephen J., *Thomas Hobbes and the Politics of Natural Philosophy*, Continuum, London and New York, 2006.
- FISHBANE Michael, *Biblical Interpretation in Ancient Israel*, Clarendon Press, Oxford, 1985.
- FITZPATRICK-MCKINLEY Anne, *Empire, Power and Indigenous Elites: A Case Study of the Nehemiah Memoir*, coll. *SJSJ* 169, E.J. Brill, Leiden and Boston, 2015.
- FITZPATRICK-MCKINLEY Anne, *The Transformation of Torah from Scribal Advice to Law*, coll. *JSOTSS* 287, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1999.
- FLOROVSKY Georges, *Biblie, Biserică, Tradiție: o viziune ortodoxă*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, ²2016.
- FOHRER Georg, *Geschichte der israelitischen Religion*, De Gruyter, Berlin, 1969.
- FOKKELMAN J.P., *Comment lire le récits biblique. Une introduction pratique*, coll. *LR* 13, Lessius, Bruxelles, 2002.
- GAGARIN Michael, *Early Greek Law*, University of California Press, Berkeley, 1986.
- GLAZOV G.Y., *The Bridling of the Tongue and the Opening of the Mouth in Biblical Prophecy*, coll. *JSOTSS* 311, Sheffield Academic Press, Sheffield, 2001.
- GOTTWALD Norman K., *The Tribes of Yahweh: A Sociology of the Religion of Liberated Israel 1250-1050 B.C.E.*, Orbis Books, New York, 1979.
- GOWAN Donald E., *Eschatology in the Old Testament*, T&T Clark, Edinburgh, ²2000.
- GROTTANELLI Cristiano, *Kings & Prophets: Monarchic Power, Inspired Leadership & Sacred Text in Biblical Narrative*, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- HAYES Elizabeth R., *The Pragmatics of Perception and Cognition in MT Jeremiah 1:1 – 6:30. A Cognitive Linguistics Approach*, coll. *BZATW* 380, Walter de Gruyter, Berlin, 2008.
- HEALY Mark, *Warriors of the Old Testament*, Firebird Books, Poole, 1989.
- HERRMANN S., *A History of Israel in OT Times*, SCM Press, London, ²1981.
- HILLEL Daniel, *The Natural History of the Bible: An Environmental Exploration of the Hebrew Scriptures*, Columbia University Press, New York, 2006.
- HOBBS Thomas, *On the Citizen*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- HOBBS Thomas, *Leviathan*, Hackett, Indianapolis, 2007.
- HOBBS Thomas, *Leviatanul*, trad. de Alexandru Anghel, Ed. Herald, București, 2017.

- HOBBS Thomas, *Elementele dreptului natural și politic*, trad. de Ana-Raluca Alecu și Cătălin Avramescu, Humanitas, București, 2005.
- Hodea Iustin Ioan, *Sf. Ioan Botezătorul – Mărturie Evanghelică și Mesianism Iudaic*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2014.
- HÖFFE O., *Thomas Hobbes*, SUNY Press, New York, 2015.
- HROBON Bohdan, *Ethical Dimension of Cult in the Book of Isaiah*, Walter de Gruyter, Berlin/New York, 2010.
- HUNTINGTON Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon and Schuster, New York, 1996.
- IATAN Cristinel, “*Rogu-te, ghicește-mi chemând un mort*” (I RG 28, 8). *Magia, Vrăjitoria și Divinația din perspectivă biblică*, Ed. Universității din București, București, 2011.
- INSTONE-BREWER David, *Feasts and Sabbaths : Passover and Atonement*, coll. TRENT 2A, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2011.
- IONICĂ Daniel-Alin, *Reflexii hermeneutice asupra teologiei legământului vechitestamentar*, Teză de Doctorat susținută la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, 2019.
- JACOB Edmond, *Théologie de L’Ancien Testament*, Delachaux&Niestle, Neuchatel, Paris, 1955.
- JACOB Edmond, *Theology of the Old Testament*, Harper and Row, New York, 1958.
- JAGERSMA H., *A History of Israel from Alexander the Great to Bar Kochba*, SCM Press, London, 1985.
- JAMIESON Robert et.alii., *Commentary Critical and Explanatory on the Whole Bible*, Logos Research Systems, Oak Harbor, 2007.
- JANZEN W., *Old Testament Ethics: A Paradigmatic Approach*, Westminster John Knox Press, Louisville, 1994.
- JOHNSON Aubrey, *Sacral Kingship in Ancient Israel*, University of Wales Press, Cardiff, 1967.
- JOHNSON M. D., *The Purpose of the Biblical Genealogies with Special Reference to the Setting of the Genealogies of Jesus*, coll. SNTSMS 8, Cambridge University Press, Cambridge, 1969.
- JOHNSON Paul, *O Istorie a Evreilor*, trad. de Irina Horea, Ed. Hasefer, București, 2005.
- JOOSTEN Jan, *People and Land in the Holiness Code: An Exegetical Study of the Ideational Framework of the Law in Leviticus 17-26*, coll. SVT 67, E.J. Brill, Leiden, 1996.
- KAISER Walter C., *Spre teologia Vechiului Testament*, trad. de Otniel Vereș, Ed. Făclia, Oradea, 2014.

- Kaiser Walter C. Jr., *Spre Etica Vechiului Testament*, trad. de Daniel Suciu, Ed. Făclia, Oradea, 2018.
- KEIL Karl Fredreich, Friedrich DELITZSCH, *Commentary on the Old Testament: Pentateuch*, Hendrickson Publishers, Peabody, 2006.
- KIENZLER Klaus, *Der religiöse Fundamentalismus. Christentum, Judentum, Islam*, Beck, München, 2002.
- KINSLER R., Gloria KINSLER, *The Biblical Jubilee and the Struggle for Life*, Orbis Press, Maryknoll, 1999.
- KLINE Meredith G., *Treaty of the Great King. The Covenant Structure of Deuteronomy: Studies and Commentary*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1963.
- KÖHLER Ludwig, *Old Testament Theology*, The Westminster Press, Philadelphia, 1957.
- LARCHET Jean-Claude, *Sfântul Maxim Mărturisorul mediator între Răsărit și Apus*, trad. de Daniela Cojocariu, Ed. Doxologia, Iași, 2010.
- LARCHET Jean-Claude, *Persoană și Natură: Sfânta Treime – Hristos – Omul*, trad. de Dragoș Bahrim și Marinela Bojin, Basilica, București, 2013.
- LAURAN Cosmin, *Missio Israelis: O lectură misionară a Vechiului Testament*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.
- LEE Lydia, *Mapping Judah's Fate in Ezekiel's Oracles Against the Nations*, coll. *Ancient Near Eastern Monographs* 15, SBL Press, Atlanta, 2016.
- LEMAIRE André, *Les écoles et la formation de la Bible dans l'ancien Israël*, coll. *OBO* 39, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1981.
- LEMCHE Niels Peter, *Early Israel: Anthropological and Historical Studies on the Israelite Society Before the Monarchy*, coll. *SVT* 37, E.J. Brill, Leiden, 1985.
- LEVERING Matthew, *Biblical Natural Law: A Theocentric and Teleological Approach*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- LIM Bo H., *The "Way of the Lord" in the Book of Isaiah*, T&T Clark, New York/London, 2010.
- LIVERANI Mario, *Israel's History and the History of Israel*, trans. by Chiara Peri and Philip R.Davies, Equinox, London, 2007.
- LLOYD S.A., *Morality in the Philosophy of Thomas Hobbes: Cases in the Law of Nature*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- LOWERY Richard H., *Sabbath and Jubilee*, Chalice Press, St. Louis, 2000.
- MA Wonsuk, *Until the Spirit Comes: The Spirit of God in the Book of Isaiah*, coll. *JSOTSS* 271, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1999.
- MANOILESCU Natalia Dinu, *Sfântul Duh în Spiritualitatea Ortodoxă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005.
- MARCU Grigorie T., *Antropologia paulină*, coll. *STeol* 20, Sibiu, 1941.

- MARTEL James R., *Subverting the Leviathan: Reading Thomas Hobbes as a Radical Democrat*, Columbia University Press, New York, 2007.
- MARTIN Brice L., *Christ and the Law in Paul*, coll. SNT 62, E.J. Brill, Leiden and New York, 1989.
- MATTISON Kevin, *Rewriting and Revision as Amendment in the Laws of Deuteronomy*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2018.
- MCCARTHY Dennis J., *Treaty and Covenant: A Study in Form in the Ancient Oriental Documents and in the Old Testament*, coll. ABib 21A, Biblical Institute Press, Rome, 1978.
- MCCONVILLE J.G., *Law and Theology in Deuteronomy*, coll. JSOTSS 33, JSOT Press, Sheffield, 1984.
- MCCONVILLE J.G., *God and Earthly Power: An Old Testament Political Theology. Genesis-Kings*, T&T Clark, London, 2006.
- MICHAEL Morales, L., *Who Shall Ascend the Mountain of the Lord? A Biblical Theology of the Book of Leviticus*, coll. NSBT 37, IVP Academic Press, Leicester, 2015.
- MCKENZIE Steven L., *The Trouble with Kings: The Composition of the Book of Kings in the Deuteronomistic History*, E.J. Brill, Leiden, 1991.
- MIHĂILĂ Alexandru, *(Ne)lămuriri din Vechiul Testament. Mici comentarii la mari texte*, vol. 1, Ed. Nemira, București, 2011.
- MIHOC Ioan, *Morala Predicii de pe Munte și influența ei asupra gândirii și vieții creștine*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2009.
- MINTZ Samuel I., *The Hunting of Leviathan. Seventeenth-Century Reactions to the Materialism and Moral Philosophy of Thomas Hobbes*, Cambridge University Press, Cambridge, 1962.
- MITCHELL Gordon, *Together in the Land. A Reading of the Book of Joshua*, coll. JSOTSS 134, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1993.
- †MLADIN Nicolae, *Hristos – viața noastră: asceza și mistica paulină*, Deisis, Sibiu, 2012.
- MORGENSTERN Mira, *Conceiving a Nation: The Development of Political Discourse in the Hebrew Bible*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 2009.
- MURG Adrian, *Soteriologia scrierilor lucanice*, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2011.
- NA'AMAN Nadav, *Ancient Israel's History and Historiography: The First Temple Period*, Eisenbrauns, Winona Lake, 2006.
- Negoită Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Sophia, București, 2004.
- NEGOIȚĂ Athanase, *Istoria religiei Vechiului Testament*, Ed. Sofia, București, 2006.
- NEHER André, *L'essence du prophétisme*, Calman-Lévy Editeur, Paris, 1972.

- NELLAS Panayotis, *Ortodoxia – divino-umanism în acțiune*, trad. de Pr. Ioan Ică, Deisis, Sibiu, 2013.
- NELLAS Panayotis, *Hristos, Dreptatea lui Dumnezeu și îndreptarea noastră – pentru o soteriologie ortodoxă*, trad. de Pr. Ioan Ică, Deisis, Sibiu, 2012.
- NELLAS Panayotis, *Ortodoxia – divino-umanism în acțiune*, trad. de Pr. Ioan Ică, Deisis, Sibiu, 2013.
- NEWAY Glen, *Routledge Philosophy GuideBook to Hobbes and Leviathan*, Routledge, London and New York, 2008.
- NICOLL W. Robertson, *The Expositor's Greek Testament*, vol. 2, George H.Doran Company, New York, 1910.
- NIELSEN Eduard, *The Ten Commandments in New Perspective*, Allenson Press, Chicago, 1968.
- NOCK Arthur Darby, *Sfântul Pavel*, trad. de Cătălina Gaidău, Ed. Herald, București, 2011.
- NORRIS Pippa, Ronald INGLEHART, *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- NORTH Gary, *Tools of Dominion: The Case Laws of Exodus*, Institute for Christian Economics, Tyler, 1990.
- NORTH Gary, *The Sinai Strategy: Economics and the Ten Commandments*, Institute for Christian Economics, Texas, 1986.
- NOTH Martin, *The History of Israel*, Harper&Row, New York, 1960.
- NOTH Martin, *A History of Pentateuchal Traditions*, Scholars Press, 1981.
- NOVAK David, *The Image of the Non-Jew in Judaism: The Idea of Noahide Law*, Liverpool University Press, Liverpool, 2011.
- NOVAK David, *Natural Law in Judaism*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- OAKESHOTT Michael, *Hobbes on Civil Association*, Liberty Fund, Indianapolis, 1975.
- OANCEA Constantin, *Narațiunile profetice din Cartea IRegi: Introducere, traducere și comentariu*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008.
- OCOLEANU Picu, *Liturghia Poruncilor Divine: prolegomene teologice la o nouă cultură a legii*, Ed. Christiana, București, 2008.
- O'DONOVAN Oliver, *Desire of the Nations: Rediscovering the Roots of Political Theology*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
- OTTO Eckart, *Mosè: Egitto e Antico Testamento*, coll. *Sbib*, Paideia Editrice, Brescia, 2006.
- OWENS John Joseph, *Analytical Key to the Old Testament*, vol. 1, Baker Book House, Grand Rapids, 1989.
- PACKER J.I., *Keeping the 10 Commandments*, Crossway Books, Wheaton, 2007.

- PARKIN Jon, *Taming the Leviathan: The Reception of the Political and Religious Ideas of Thomas Hobbes in England 1640-1700*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- PAUL Shalom M., *Studies in the Book of the Covenant in the Light of Cuneiform and Biblical Law*, Wipf&Stock Publishers, Eugene, 2006.
- PEDERSEN Johannes, *Israel: Its Life and Culture*, Oxford University Press, Oxford, 1964.
- PEELS H.G.L., *The Vengeance of God: The Meaning of NQM and the Function of the NQM-Texts in the Context of Divine Revelation in the Old Testament*, coll. OTS 31, E.J. Brill, Leiden, 1995.
- PERDUE Leo G., *The Blackwell Companion to the Hebrew Bible*, Blackwell Publishers, Oxford, 2001.
- PINK Arthur W., *The Divine Covenants*, Baker Book House, Grand Rapids, 1973.
- POPOVICI Mihăiță, *Codul Sfințeniei din Cartea Levitic. Considerații și Aplicații la viața creștină de astăzi*, Ed. Papirus Media, Roman, 2013.
- PREUSS Horst Dietrich, *Old Testament Theology*, vol. 1, Westminster John Knox Press, Louisville, 1995.
- RAISANEN Heikki, *Jesus, Paul and Torah: Collected Essays*, trans by David E.Orton, Bloomsbury Publishing, London, 2015.
- RAKOVER Nahum, *Law and the Noahides: Law as a Universal Value*, The Library of Jewish Law, Jerusalem, 1998.
- RATULEA Gabriela, *From the Natural Man to the Political Machine: Sovereignty and Power in the Works of Thomas Hobbes*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 2015.
- RAYLOR Timothy, *Philosophy, Rhetoric, and Thomas Hobbes*, Oxford University Press, Oxford, 2018.
- REDNIC Georgel, *Harismele în Biserica primară. O perspectivă paulină*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2010.
- RESCEANU Ion, *Familia în Vechiul Testament*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2014.
- REVENTLOW Henning Graf, *Rechtfertigung im Horizont des Alten Testaments*, Chr. Kaiser Verlag, München, 1971.
- RICHARDSON Peter et.alii, *Law in Religious Communities in the Roman Period*, coll. SCJ 4, Wilfrid Laurier University Press, Waterloo, 1991.
- RINESI Eduardo, *Política y tragedia: Hamlet, entre Hobbes y Maquiavelo*, Colihue, Buenos Aires, 2003.
- RYKEN Philip Graham, *Written in Stone: The Ten Commandments and Today's Moral Crisis*, Crossway Books, Wheaton, 2003.
- RYOU Daniel Hojoon, *Zephaniah's Oracles against the Nations: A Synchronic & Diachronic Study of Zephaniah 2:1 – 3:8*, E.J. Brill, Leiden, 1995.

- SARAVIA Gregorio, *Thomas Hobbes y la Filosofía Política Contemporánea*, Editorial Dykinson, Madrid, 2011.
- SCHMITT Hans-Christoph, *Arbeitsbuch zum Alten Testament*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2007.
- SCHLESSINGER Laura, Rabbi Stewart VOGEL, *The Ten Commandments: The Significance of God's Laws in Everyday Life*, Harper Collins, New York, 2009.
- SCHMITT Carl, *El Leviatán en la Doctrina del Estado de Thomas Hobbes*, coll. BEFDP 109, Distribuciones Fontamara, México, 2008.
- SCHREINER Thomas R., *Teologia Noului Testament*, trad. de Dorin Pantea, Ed. Făclia, Oradea, 2011.
- SCHÜRER Emil, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ*, vol. 2, T&T Clark, Edinburgh, ²2000.
- SCHWALLY Friedrich, *Semitische Altertümer*, vol. 1: Der heilige Krieg im Alten Testament, Dieterich, Leipzig, 1901.
- SEGAL M.H., *The Pentateuch: its composition and its authorship and other Biblical studies*, Magnes Press, Hebrew University, Jerusalem, 1967.
- SEMEN Petre, *Învățătura despre sfânt și sfințenie în Cărțile Vechiului Testament*, Ed. Trinitas, Iași, 1993.
- SEMEN Petre, *Introducere în Teologia Profeților Scriitori*, Ed. Doxologia, Iași, 2010.
- SIVAN Hagith, *Between Woman, Man and God: A New Interpretation of the Ten Commandments*, T&T Clark, London and New York, 2004.
- SKA Jean-Louis, *Introducere la Lectura Pentateuhului*, coll. SB 26, trad. de Pr. Tiberiu Budău et.alii., Ed. Sapientia, Iași, 2013.
- SMITH P.A., *Rhetoric and Redaction in Trito-Isaiah: The Structure, Growth and Authorship of Isaiah 56-66*, coll. SVT 62, E.J. Brill, Leiden, 1995.
- SNAITH Norman H., *The Distinctive Ideas of the Old Testament*, Schocken Books, New York, 1964.
- SOTO Carlos Isler, *El Iusnaturalismo Egoísta de Thomas Hobbes*, coll. FD, Marcial Pons, Madrid, 2017.
- STATE S.A., *Thomas Hobbes and the Debate over Natural Law and Religion*, coll. RLE 34, Routledge, London and New York, 1991.
- STĂNILOAE Dumitru, *Iisus Hristos sau Restaurarea Omului*, Ed. Omniscope, Craiova, ²1993.
- STĂNILOAE Dumitru, *Viața și Învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Ed. Scripta, București, 1993.
- STĂNILOAE Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, EIBMBOR, București, 2010.
- STĂNILOAE Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, EIBMBOR, București, 1997.

- STRAUSS Leo, *Natural Right and History*, University of Chicago Press, Chicago, 1953.
- STRAUSS Leo, Joseph CROUSEY, *History of Political Philosophy*, University of Chicago Press, Chicago, 1987.
- STRAUSS Leo, *The Political Philosophy of Hobbes: Its Basis and Its Genesis*, trans. by Elsa M. Sinclair, The University of Chicago Press, Chicago&London, 1996.
- STUART Douglas, *Exegeza Vechiului Testament*, trad. de Emanuel Conțac, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2014.
- STUHLMACHER Peter, *Reconciliation, Law, and Righteousness: Essays in Biblical Theology*, Fortress Press, Philadelphia, 1986.
- TATU Silviu, *Profetismul Israelit în Documentele Biblice: Între fals și autentic*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2008.
- TATU Silviu, *Introducere în studiul Vechiului Testament. Pentateuhul și cărțile istorice*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2016.
- THORNTON Helen, *State of Nature or Eden? Thomas Hobbes and His Contemporaries on the Natural Condition of Human Beings*, The University of Rochester Press, New York, 2005.
- TOFANA Stelian, *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic după Epistola către Evrei*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- TOFANĂ Stelian, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- TOV Emanuel, *Textual Criticism of the Hebrew Bible, Qumran, Septuagint*, coll. SVT 167, E.J. Brill, Leiden, 2015.
- TUCKER Paavo N., *The Holiness Composition in the Book of Exodus*, coll. FAT 98, Mohr Siebeck, Tübingen, 2017.
- ȚAPCIUC George-Codruț, *Noțiunile de Dreptate și Judecată în Vechiul Testament*, Teză de Doctorat susținută la Facultatea de Teologie Ortodoxă “Dumitru Stăniloae”, Iași, 2014.
- VARGA Cătălin, *Răscumpărare și Îndreptare*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2018.
- VARGA Cătălin, *Structuri retorice și omiletice reflectate în unele scrieri ale Noului Testament*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2019.
- VATAMANU Cătălin, *Educația la Poporul Ales*, Doxologia, Iași, 2011.
- VAN DER DEIJL Aarnoud, *Protest or Propaganda: War in the Old Testament Book of Kings and in Contemporaneous Ancient Near Eastern Texts*, E.J. Brill, Leiden, 2008.
- VAN KEULEN Percy S.F., *Manasseh Through the Eyes of the Deuteronomists: the Manasseh Account (2 Kings 21:1-18) and the Final Chapters of the Deuteronomistic History*, E.J. Brill, Leiden, 1996.
- VAN SETERS John, *A Law Book for the Diaspora: Revision in the Study of the Covenant Code*, Oxford University Press, Oxford, 2003.

- VERZAN Sabin, *Sfântul Apostol Pavel. Istoria Propovăduirii Evangheliei și a Organizării Bisericii în Epoca Apostolică*, Basilica, București, 2016.
- VON RAD Gerhard, *The Problem of the Hexateuch and Other Essays*, trans. by E.W. Trueman, McGraw-Hill, New York, 1966.
- VON RAD Gerhard, *Der Heilige Krieg im alten Israel*, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen, ⁵1969.
- VON RAD Gerhard, *Old Testament Theology*, vol.1, SCM Press, London, 1975.
- VON RAD Gerhard, *Holy War in Ancient Israel*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1991.
- VROOM Jonathan, *The Authority of Law in the Hebrew Bible and Early Judaism*, coll. *SJSJ* 187, E.J. Brill, Leiden, 2018.
- WALTON John H. et.alii., *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament*, trad. de Silviu Tatu et.alii., Ed. Casa Cărții, Oradea, 2016.
- WALVOORD John F., Roy B.ZUCK, *Comentariu al Vechiului Testament*, trad. de Octavian Verlan, Constantin Leontiu, Ed. Multimedia, Arad, 2010.
- WALZER Michael, *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*, Basic Books, New York, 1983.
- WATSON Francis, *Paul, Judaism, and the Gentiles: Beyond the New Perspective*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2007.
- WEINFELD Moshe, *The Place of the Law in the Religion of Ancient Israel*, coll. *SVT* 3, E.J. Brill, Leiden, 2004.
- WEINRICH F., *Der religiös-utopische Charakter der "prophetischen Politik"*, coll. *AWRBR* 7, Giessen, 1932.
- WELLHAUSEN Julius, *Prolegomena to the History of Israel*, The World Publishing Company, Cleveland and New York, 1957.
- WELLS Bruce, *The Law of Testimony in the Pentateuchal Codes*, coll. *BZABR* 4, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2004.
- WÉNIN André, *Samuel et l'instauration de la monarchie (I Samuel 1-12). Une recherche littéraire sur le personnage*, coll. *EH* 23, Peter Lang, Frankfurt am Main, 1988.
- WESTBROOK Raymond, *Property and the Family in Biblical Law*, coll. *JSOTSS* 113, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1991.
- WESTERMANN Claus, *Théologie de L'Ancien Testament*, trad. de Lore Jeanneret, Labor et Fides, Genève, 2002.
- WIERSBE Warren W., *Comentariul lui Warren Wiersbe pe Vechiul Testament*, trad. de Lavinia Filipaș, Societatea Biblică din România, Oradea, 2014.
- WISEMAN D.J., *Peoples of Old Testament Times*, Clarendon Press, Oxford, ²1975.
- WRIGHT Christopher J.H., *Misiunea lui Dumnezeu: Înțelegerea metanarațiunii Bibliei*, trad. de Ciprian-Flavius Terinte, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2016.

- WRIGHT Christopher J.H., *Old Testament Ethics for the People of God*, IVP Academic, Downers Grove, 2004.
- WRIGHT David P., *Inventing God's Law: How the Covenant Code of the Bible Used and Revised the Laws of Hammurabi*, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- YANNARAS Christos, *La liberté de la morale*, coll. PO 4, Labor et Fides, Genève, 1983.
- YANNARAS Christos, *La Foi vivante de l'Église: Introduction à la théologie orthodoxe*, Édition du Cerf, Paris, 1989.
- †YANNOULATOS Anastasios, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, trad. de Gabriel Mândrilă, Ed. Bizantină, București, 2003.
- †YANNOULATOS Anastasios, Archbishop of Tirana, Durres and all Albania, *Facing the World: Orthodox Christian Essays on Global Concerns*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, 2003.
- ZIESLER J.A., *The Meaning of Righteousness in Paul. A Linguistic and Theological Enquiry*, coll. SNTSMS 20, Cambridge University Press, Cambridge, 1972.
- ZIMMERLI Walther, *Old Testament Theology in Outline*, T&T Clark, Edinburgh, 2000.

Cărți și Studii pe subiectul Drepturile Omului:

- AGI Marc, "Judaïsme et droits de l'homme", în: Marc Agi (ed.), *Judaïsme & Droits de l'Homme*, coll. IDH 1, Librairie des Libertés, Paris, 1984.
- ALFORD C.Fred, *Narrative, Nature, and the Natural Law: From Aquinas to International Human Rights*, Palgrave, New York, 2010.
- AUNE David E., "Human rights and early Christianity", în: John Witte Jr., Frank S.Alexander (eds.), *Christianity and Human Rights*, pp. 84-87.
- BAMBERGER Bernard, "Individual Rights and the Demands of the State: The Position of Classical Judaism", în: *CCARY*, (1955), 54, pp. 197-212.
- BARR James, "Ancient Biblical Laws and Modern Human Rights", în: D.A.Knight, P.J.Paris (eds.), *Justice and the Holy*, Scholars Press, Atlanta, 1989.
- BARR James, "Ancient Biblical Laws and Modern Human Rights", în: John Barton (ed.), *Bible and Interpretation: The Collected Essays of James Barr*, vol. 1, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- BARTLETT Lauren E., "A Human Rights Code of Conduct: Ambitious Moral Aspiration for a Public Interest Law Office or Law Clinic", în: *SJLR*, 91 (2017), 3, pp. 561-562.

- †BARTOLOMEU I, Arhiepiscopul Constantinopolului și Patriarhul Ecumenic, “Spiritualitatea și Drepturile Omului”, în: Pr. Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă și Drepturile Omului*, pp. 51-53.
- BARUK Henri, “Droits et Devoirs dans la Tradition Hebraique”, în: Emmanuel Hirsch (ed.), *Judaisme et Droits de l’Homme*, Librairie des Libertés, Paris, 1984.
- BLACK Allida (ed.), *The Eleanor Roosevelt Papers: Vol. I, The Human Rights Years, 1945-1948*, Charles Scribners & Sons, New York, 2007.
- BOROWITZ Eugene B., “The Torah, Written and Oral, and Human Rights: Foundations and Deficiencies”, în: Hans Küng, Jürgen Moltmann (eds.), *The Ethics of World Religions and Human Rights*, SCM Press, London, 1990.
- BRAULIK G., „Deuteronomy and Human Rights”, în: *VE*, 19 (1998), pp. 208-209.
- BRESLAUER S.Daniel, *Judaism and Human Rights in Contemporary Thought: A Bibliographical Survey*, coll. BIRS 25, Greenwood Press, London, 1993.
- BRICHTO Herbert Chanan, “The Bible on Human Rights”, în: David Sidorsky et.alii. (ed.), *Essays in Human Rights: Contemporary Issues and Jewish Perspectives*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 1979.
- BRING Ove, „Hugo Grotius and the Roots of Human Rights Law”, în: Jonas Grimheden, Rolf Ring (eds.), *Human Rights Law: From Dissemination to Application. Essays in Honour of Göran Melander*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden and Boston, 2006.
- BRÜNING Alfons, “Freedom vs. Morality – On Orthodox Anti-Westernism and Human Rights”, în: Alfons Brüning, Evert van der Zweerde (eds.), *Orthodox Christianity and Human Rights*, Peeters, Leuven, 2012.
- BYRNE Patrick H., “Universal Rights or Personal Relations?”, în: Frederick M.Shepherd (ed.), *Christianity and Human Rights: Christians and the Struggle for Global Justice*, Lexington Books, Lanham, 2009.
- CAROZZA Paolo G., “Human Dignity”, în: Dinah Shelton (ed.), *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- CASSIN René, “From the Ten Commandments to the Rights of Man”, în: Shlomo Shoham (ed.), *Of Law and Man – Essays in Honor of Haim H. Cohn*, Sabra Books, New York, 1971.
- CERNAT Petru, “Fundamentarea biblică a dreptului la viață”, în: Pr. Viorel Sava (ed.), *Fidelitate tradițională și creativitate înnoitoare*, vol. 10, Doxologia, Iași, 2019.
- CLAPSIS Emmanuel, “Human Rights and the Orthodox Church”, în: *Theo*, 2 (2016), p. 125.
- COHEN-ALMAGOR Raphael, “Reconciling Liberalism and Judaism? Human Rights in Israel”, în: Jo Carby-Hall (ed.), *Essays on Human Rights: A Celebration of the Life of Dr. Janusz Kochanowski*, Jus et Lex Foundation, Warsaw, 2014.
- COHN Haim H., *Human Rights in the Bible and Talmud*, MOD Books, Tel-Aviv, 1989.

- COLBU Ștefan, “Drepturile Omului Reflectate în Instituțiile Bisericii Ortodoxe”, în: Irina Moroianu Zlătescu (ed.), *Dimensiunea Spirituală a Drepturilor Omului. Educația pentru toți*, Editura Institutului Român pentru Drepturile Omului, București, 2012.
- CORRADETTI Claudio, *Relativism and Human Rights: A Theory of Pluralistic Universalism*, Springer, Berlin, 2009.
- DONNELLY Jack, „Human Rights: Both Universal and Relative (A Reply to Michael Goodhart)”, în: *HRQ*, 30 (2008), 1, pp. 194-204.
- DOUZINAS Costas, *The End of Human Rights: Critical Legal Thought at the Turn of the Century*, Hart Publishing, Oxford, 2000.
- DURA Nicolae-Coriolan, „Religie și drepturile omului. Dreptul omului religios de a respecta și a fi respectat în România. O perspectivă ortodoxă”, în: Sandu Frunză (ed.), *Pași spre integrare. Religie și drepturile omului în România*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004, pp. 151-174.
- DURA Nicolae-Coriolan, „Drepturile și libertățile fundamentale ale omului și protecția lor juridică. Dreptul la religie și libertate religioasă”, în: *Ort*, (2005), 3-4, p. 20.
- FREUND Richard A., “Universal Human Rights in Biblical and Classical Judaism?”, în: *Sho*, 12 (1994), 2, pp. 53-54.
- FRUNZĂ Sandu, *Pași spre integrare. Religie și drepturile omului în România*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004.
- GAGGIOLI Gloria, Robert KOLB, “A Right to Life in Armed Conflicts? The Contribution of the European Court of Human Rights”, în: *IYHR*, 37 (2007), pp. 115-119.
- GÓMEZ-PINTO Luis Ricardo, “Crítica de la Razón Pura de la Ley: Sobre la Secularización Bíblica en la Narrativa de los Derechos Humanos”, în: *Vni*, 64 (2015), pp. 197-198.
- GOODMAN Lenn E., *Judaism, Human Rights, and Human Values*, Oxford University Press, New York and Oxford, 1998.
- HARAKAS Stanley S., “Drepturile Omului: Perspectiva Ortodoxiei Răsăritene”, în: Pr. Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă și Drepturile Omului*, p. 341.
- HARI Albert, Albert VERDOODT, *I diritti dell'uomo nella Bibbia e oggi*, Libreria Editrice Vaticana, Roma, 2001.
- HAROUEL Jean-Louis, *Les droits de l'homme contre le peuple*, Desclée de Brouwer, Paris, 2016.
- HARRELSON Walter J., *The Ten Commandments and Human Rights*, Mercer University Press, Macon, 1997.
- HARRIES Richard, “The Complimentarity between Secular and Religious Perspectives of Human Rights”, în: Nazila Ghanea et.alii. (eds.), *Does God Believe in Human Rights? Essays on Religion and Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden and Boston, 2007.

- HELALI Christopher J., “The Pluralistic Horizon: Orthodox Theology in the Age of Human Rights”, în: *IJOT*, 4 (2013), 3, pp. 133-136.
- HENKIN Louis, “Judaism and Human Rights”, în: *Jud*, 25 (1976), 4, pp. 132-133.
- HIRSCH Emmanuel, *Christianisme et Droits de L’Homme*, coll. IDL 2, Librairie des Libertés, 1984.
- HOPGOOD Stephen, *The Endtimes of Human Rights*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2013.
- HUNT Lynn, *The French Revolution and Human Rights: A Brief Documentary History*, Bedford/St. Martin’s, Boston and New York, 1996.
- INDAIMO J.A., *The Self, Ethics and Human Rights: Lacan, Levinas & Alterity*, Routledge, New York, 2015.
- ISHAY Micheline R., “What are human rights? Six historical controversies”, în: *JHR*, 3 (2004), 3, pp. 360-361.
- ISRAEL Jonathan, *Democratic Enlightenment: Philosophy, Revolution, and Human Rights 1750-1790*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- JOAS Hans, *The Sacredness of the Person: A New Genealogy of Human Rights*, Georgetown University Press, Washington, 2013.
- JONES Melinda, “Judaism, Theology & the Human Rights of People with Disabilities”, în: *WJRD*, (2004), 5, pp. 5-6.
- †KIRILL, Patriarch of Moscow, *Freedom and Responsibility: A Search for Harmony – Human Rights and Personal Dignity*, Longman and Todd, London, 2011.
- †KIRIL, Patriarhul Moscovei și a Toată Rusia, “Drepturile Omului și Responsabilitatea Morală”, în: Pr. Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă și Drepturile Omului: Paradigme, fundamente, implicații*, Ed. Universul Juridic, București, 2010.
- KLUG Francesca, „Rights and righteousness: Friends or foes?”, în: Geoff Gilbert (ed.), *Strategic Visions for Human Rights: Essays in Honour of Professor Kevin Boyle*, Routledge, London and New York, 2011.
- KONVITZ Milton R., “Torah and Constitution: An American Bicentennial Lecture”, în: *PRA*, 38 (1976), pp. 54-67.
- KONVITZ Milton R., “Man’s Dignity in God’s World”, în: Milton R.Konvitz (ed.), *Judaism and Human Rights*, W.W.Norton & Company, New York, 1972.
- LEWIS James R., Carl SKUTSCH, *The Human Rights Encyclopedia*, vol. 1, Sharpe Reference, New York, 2001.
- MANN Itamar, “The *Exodus* Encounter: Towards a Foundational Theory of Human Rights”, în: *TILJ*, 50 (2015), 1, p. 37.
- MARTIN Rex, James W.NICKEL, “A Bibliography on the Nature and Foundations of Human Rights. Legal Literature on International Human Rights”, în: *PThe*, 6 (1978), 3, pp. 395-413.

- MARKS Stephen P., “From the *Single Confused Page* to the *Decalogue for Six Billion Persons: The Roots of the Universal Declaration of Human Rights in the French Revolution*”, în: *HRQ*, 20 (1998), 3, pp. 464-466.
- MARSH Christopher, Daniel PAYNE, “Religiosity, Tolerance and Respect for Human Rights in the Orthodox World”, în: Alfons Brüning, Evert van der Zweerde (eds.), *Orthodox Christianity and Human Rights*, pp. 203-205.
- MCGUCKIN John A., “The issue of human rights in Byzantium and the Orthodox Christian tradition”, în: John Witte Jr., Frank S.Alexander (eds.), *Christianity and Human Rights: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- MOLLOY Ryan S., *Russia: Human Rights and Religious Freedom Reports*, Nova Science Publishers, New York, 2013.
- MONTGOMERY John Warwick, *Drepturile Omului & Demnitatea Umană*, trad. de Iulian Necea și Adrian Serecuț, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2004.
- MOSS Kate, *Balancing Liberty and Security: Human Rights, Human Wrongs*, Palgrave Macmillan, New York, 2011.
- MOURGEON Jacques, *Les Droits de l’Homme: Que Sais-Je?*, Presses Universitaires de France, Paris, 2003.
- MOYN Samuel, “Louis Henkin, Human Rights, and American Jewish Constitutional Patriotism”, în: James Loeffler (ed.), *The Law of Strangers: Jewish Lawyers and International Law in the Twentieth Century*, Cambridge University Press, Cambridge, 2019.
- MUSKAT Marion, “Judaisme et la Troisieme Generation des Droits”, în: Emmanuel Hirsch (ed.), *Judaisme et Droits de l’Homme*, Librairie des Libertés, Paris, 1984.
- NAHMANI Hayim Simha, *Human Rights in the Old Testament*, Joshua Chachik Publishing House, Tel Aviv, 1964.
- NEWLANDS George, *Christ and Human Rights: The Transformative Engagement*, Ashgate, Hampshire and Burlington, 2006.
- NOVAK David, „The Judaic foundation of rights”, în: John Witte Jr., Frank S.Alexander (eds.), *Christianity and Human Rights: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- OESTREICH Gerhard, *Storia dei diritti umani e della liberta fondamentali*, Editori Laterza, Bari, 2001.
- OTERO María Guadalupe Morfin, „Espiritualidad Y Derechos Humanos”, în: *RSF*, 4 (2008), 6, pp. 7-20.
- PERIŠIĆ Vladan, „Interpretation of Human Rights in the Light of the Church Fathers”, în: Elizabeth Kitanovic (ed.), *European Churches Engaging in Human Rights: Present Challenges and training material*, Church and Society Commission of the Conference of European Churches, Bruxelles, 2012.
- POLISH Daniel F., “Judaism and Human Rights”, în: Arlene Swidler (ed.), *Human Rights in Religious Traditions*, Pilgrim Press, New York, 1982.

- PRASKIEWICZ Szczepan T., „Diritti Dell’Uomo: Note storiche e diversità di concezioni”, în: *Ter*, 37 (1986), 1, pp. 171-190.
- PEDA Radu, „Human Rights and Their Reception in Orthodoxy – A Romanian Perspective”, în: Alfons Brüning, Evert van der Zweerde (eds.), *Orthodox Christianity and Human Rights*, coll. ECS 13, Peeters, Leuven, 2012, pp. 293-313.
- PURY Roland DE, *L’Evangile et droits de l’homme*, Les Éditions „Labor et Fides”, Genève, 1981.
- RĂDUCĂ Vasile, “Perspectiva Creștină a Drepturilor Omului”, în: Pr. Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă și Drepturile Omului*, pp. 196-197.
- REED Esther D., *The Ethics of Human Rights: Contested Doctrinal and Moral Issues*, Baylor University Press, Waco, 2007.
- ROOY H.F. van, „Ezekiel 18 and Human Rights”, în: *VE*, 21 (2000), 3, p. 658.
- ROUNER Leroy S., *Human Rights and World’s Religions*, coll. BUSPR 9, University of Notre Dame Press, South Bend, 1988.
- RUBIN Edward L., “Rethinking Human Rights”, în: *ILT*, 9 (2003), 1, p. 10.
- RÜSEN Jörn et. alii., *Drepturile omului la întâlnirea dintre culturi*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004.
- SEMEN Petre, “Fundamentarea biblică a drepturilor omului”, în: Alexandru Gafton, et alii (eds.), *Text și discurs religios*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.
- SLOAN R.B., *The Favorable Year of the Lord. A Study of the Jubiliary Theology in the Gospel of Luke*, Scholar Press Austin, Texas, 1977.
- STACKHOUSE Max L., *Creeds, Society, and Human Rights: A Study in Three Cultures*, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1984.
- STAN Nicolae Răzvan, “Human Rights between Secularism and Religion: An Eastern Orthodox Christian Theology and Spirituality Approach”, în: *ST*, 12 (2016), 1, p. 268.
- TAYLOR Nick, “State Surveillance and The Right to Privacy”, în: *SSoc*, 1 (2002), 1, p. 82.
- TSAI Daisy Yulin, *Human Rights in Deuteronomy: With Special Focus on Slave Laws*, coll. BZATW 464, De Gruyter, Berlin, 2014.
- TUGENDHAT Michael, *Liberty Intact: Human Rights in English Law*, Oxford University Press, Oxford, 2017.
- *Universal Declaration of Human Rights*, United Nations, 2015.
- VAUX Roland DE, *Les Institutions de l’Ancient Testament*, vol. 1, Éditions du Cerf, Paris, 1958.
- VORSTER Koos, “Kingdom, covenant, and human rights”, în: *ISLV*, 51 (2017), 2, p. 4.
- WALDRON Jeremy, “Chipul lui Dumnezeu: Drepturi, Rațiune și Ordine”, în: John Graz (ed.), *Fides et Libertas: Religie, Drepturile Omului și Libertate Religioasă. Ediție de Simpozion*, Asociația Conștiință și Libertate, Iași, 2010-2011.

- WEISSBRODT David, “United Nations Charter – based procedures for addressing human rights violations: Historical practice, reform, and future implications”, în: Geoff Gilbert (ed.), *The Delivery of Human Rights: Essays in Honour of Professor Sir Nigel Rodley*, Routledge, London and New York, 2011.
- WELD Theodore Dwight, *The Bible Against Slavery. An Inquiry into the Patriarchal and Mosaic Systems on the Subject of Human Rights*, American Anti-Slavery Society, New York, 1838.
- WHITE P., “The Biblical View of Humanity and the Promotion of the Rights of Persons with Disabilities: The Call and Mission of the Church”, în: *AT*, 37 (2017), 1, p. 124.
- YANNARAS Christos, „Human Rights and the Orthodox Church”, în: Emmanuel Clapsis (ed.), *The Orthodox Churches in a pluralistic world: an ecumenical conversation*, World Council of Churches Publications, Geneva, 2004.
- †YANNOULATOS Anastasios, “Eastern Orthodoxy and Human Rights”, în: *IRM*, 73 (1984), 292, pp. 454-455.
- ZALETA Enrique Marroquín, „La Defensa de los Derechos Humanos: Construcción Fáctica de una Ética Universal”, în: *RSF*, 4 (2008), 6, pp. 21-23.
- ZĂGREAN Ioan, „Creștinismul și Drepturile Fundamentale ale Omului”, în: *ST*, 4 (1952), 3-4, p. 134.

Studii de specialitate:

- AKULLI Ksenafu, “More than just Naboth’s Vineyard. Reflections on the Implications of the Community on Exploitation and Corruption in the Context of I Kings 21”, în: *KAIROS*, 5 (2011), 2, p. 294.
- ALBRIGHT W.F., “The Names *Israel* and *Judah* with an Excursus on the Etymology of Tôdâh and Tôrâh”, în: *JBL*, 46 (1927), 3-4, pp. 151-185.
- ALLO E.B., *Saint Paul. Première Épître aux Corinthiens*, coll. *EBib*, Paris, 1934.
- ANDERSEN Nathan, „Slave Systems of the Old Testament and the American South: A Study in Contrasts”, în: *SA* 3, (2003), 1, pp. 57-59.
- ANTIEAU Chester James, “Natural Rights and the Founding Fathers – The Virginians”, în: *WLLR*, 17 (1960), 1, pp. 46-47.
- ARTUS Olivier, “Les Lois du Pentateuque”, în: Thomas Römer et. alii. (ed.), *Introduction à l’Ancien Testament*, Labor et Fides, Genève, 2009.
- BACOTE Vincent E., “Justice”, în: Kevin J. Vanhoozer, *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*, Baker Book House, Grand Rapids, 2005.
- BAHR G.J., “The Seder of Passover and the Eucharistic Words”, în: *NT*, 12 (1970), 2, pp. 181-202.

- BAKER David W., “סֵלַח *slp*”, în: Willem A. VanGemeren (ed.), *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 3, Paternoster Press, Carlisle, 1996, p. 268.
- BARNIKOL Ernst, „Römer 13: Der nichtpaulinische Ursprung der absoluten Obrigkeitsbejahung von Römer 13, 1-7”, în: *Studien zum Neuen Testament und zur Patristik: Erich Klostermann zum 90. Geburtstag dargebracht*, Akademie Verlag, 1961.
- BARTON John, “Understanding Old Testament Ethics”, în: *JSOT*, 9 (1978), pp. 48-49.
- BARTON John, „Natural Law and Poetic Justice in the Old Testament”, în: *JTS*, 30 (1979), 1, p. 2.
- BARTON John, „Ethics in Isaiah of Jerusalem”, în: *JTS*, 32 (1981), 1, pp. 3-4.
- BĂJĂU Constantin, “Respectul Demnității Umane la Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie Teologul și Sf. Ioan Gură de Aur”, în: Pr. Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă și Drepturile Omului*, pp. 216-217.
- BECKWITH Roger T., “The unity and diversity of God’s covenants”, în: *TB*, 38 (1987), pp. 93-118.
- BELLEFONTAINE Elizabeth, “Customary Law and Chieftainship: Judicial Aspects of 2 Samuel 14.4-21”, în: *JSOT*, 12 (1987), 38, pp. 47-72.
- BENGA Daniel, “Reflecții teologice privitoare la integrarea Bisericii Ortodoxe Române în Uniunea Europeană” în: Adrian Gabor, Radu Petre Mureșan (eds.), *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană: Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, Ed. Universității din București, București, 2006.
- BERG Jonathan, “How could ethics depend on religion?”, în: Peter Singer (ed.), *A Companion to Ethics*, Blackwell Publishers, Oxford, ²1993.
- BERKOWITZ Beth A., *Defining Jewish Difference: From Antiquity to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
- BLERK N.J. van, „The Basic Tenets of Intestate (Customary) Succession Law in Ancient Egypt”, în: *Funda*, 25 (2019), 1, pp. 175-177.
- BOLOJE Onoriode, „Trading Yahweh’s Word for a Price: Ethical Implications of the Collusion of Prophets and Priests in Micah 3:5-7,11”, în: *OTE*, 31 (2018), 3, pp. 640-644.
- BOOTH Osborne, “The Semantic Development of the Term טִפְסָה in the Old Testament”, în: *JBL*, 61 (1942), 2, pp. 107-108.
- BOROWITZ Eugene B., “The Torah, Written and Oral, and Human Rights: Foundations and Deficiencies”, în: H.Küng, J.Moltmann, *The Ethics of the World Religions and Human Rights*, Trinity Press, Philadelphia, 1990.
- BLAUSTEIN Albert, „Contemporary Trends in Constitution Writing”, în: Daniel J.Elazar (ed.), *Constitutionalism: The Israeli and American Experiences*, University Press of America, Lanham, 1990.

- BRAATEN Laurie J., “Earth Community in Joel: A Call to Identify with the Rest of Creation”, în: *Exploring Ecological Hermeneutics*, Society of Biblical Literature, Atlanta, 2008.
- BRAULIK Georg, “Law as Gospel: Justification and Pardon According to the Deuteronomic Torah”, în: *IJBT*, 38 (1984), 1, p. 7.
- BRÜNING Alfons, „Can *Theosis* Save Human Dignity? Chapters in Theological Anthropology East and West”, în: *JECS*, 71 (2019), 3-4, pp. 177-182.
- BUD Paula, “Rabbi Hillel și interpretarea Sfintei Scripturi”, în: *ROOTS*, 1 (2009), 1, p. 90.
- BUDD P.J., “Priestly Instruction in Pre-Exilic Israel”, în: *VT*, 23 (1973), 1, p. 4.
- BURKITT F.C., “The Hebrew Papyrus of the Ten Commandments”, în: *JQR*, 15 (1903), pp. 392-398.
- CASE Andrew, „Towards a Better Understanding of God’s Holiness: Challenging the Status Quo”, în: *BTrans* 68 (2017), 3, pp. 275-276.
- CASTELLI Elizabeth A., “Théologiser les droits de l’homme: La nouvelle Bible des évangélistes américains”, în: *Vac*, (2006), 34, p. 197.
- CAZELLES Henri, „A Propos de quelques textes difficiles relatifs à la justice de Dieu dans l’Ancien Testament”, în: *RB*, (1951), 2, p. 169.
- CHIRILĂ Ioan, „Dinamica chipului în cadrul lucrării asemănării cu Dumnezeu”, în: *SUBBTO*, (1999), 1-2, pp. 123-135.
- CHIRILĂ Ioan, “Telosul omului, contemplație sau pragmatism?”, în: *JSRI*, 1 (2002), pp. 135-143.
- CHIRILĂ Ioan, “Sofia și Logos sau despre dialogul dintre cei doi Iisus: Hristos și Ben Sirah”, în: *ST*, 1 (2005), 1, pp. 50-51.
- CHIRILĂ Ioan, “Celălalt, alteritate sau aproapele, distincții terminologice, repere practice pentru o posibilă reformulare a discursului apologetic”, în: *AFTOCN*, 9 (2005-2006), pp. 7-12.
- CHIRILĂ Ioan, “Repere Teoretice pentru o Exegeză Trans-Confesională a Pentateuhului”, în: *SUBBTO*, 52 (2007), 1, p. 6.
- CHIRILĂ Ioan, „Etică/Morală, Etnie și Confesiune. Relevanțe Biblice”, în: Ștefan Iloaie (ed.), *Ethos și Etnos: Aspecte teologice și sociale ale mărturiei creștine*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008.
- CHIRILĂ Ioan, “Omul – Chip al lui Dumnezeu, în gândirea părinților capadocieni și în teologhisirea răsăriteană (încercare de precizare a conținutului unui concept antropologic)”, în: *AFTOCN*, 12 (2008-2009), pp. 21-34.
- CHIRILĂ Ioan, „Elemente de antropologie biblică: persoană/subiect, sine și suflet”, în: *SUBBTO*, (2009), 1, pp. 49-64.
- CHIRILĂ Ioan, „Reflecții Filologice – Facere 1:1”, în: *ROOTS*, 1 (2009), 1, p. 104.
- CHIRILĂ Ioan et.alii., “Omul în perspectiva întâlnirii cruciforme dintre verticala transcendentului și orizontala imanentului. Repere de antropologie creștin-ortodoxă”,

- în: Adrian Lemeni et.alii. (ed.), *Repere patristice în dialogul dintre știință și teologie*, Basilica, București, 2009.
- CHIRILĂ Ioan, “Structura Literar Eshatologică a Vechiului Testament. Analiza Macrostructurală”, în: *SUBBTO*, 58 (2013), 2, p. 9.
 - CHIRILĂ Ioan, “Kavod și Şekina – slava lui Dumnezeu spre luminarea creaturii”, în: *AFTOCN*, 17 (2013-2014), 1, pp. 19-26.
 - CHIRILĂ Ioan, „Antropologia integrală: chestiunea genurilor și viața”, în: Mircea Gelu Buta (ed.), *Medicii și Biserica*, vol. 15, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.
 - CHIRILĂ Ioan, „Ermeneutica Biblică din Perspectivă Răsăritean-Ortodoxă”, în: *ST*, 13 (2017), 3, p. 54.
 - CHIRILĂ Ioan, „Întru lumina Ta vom vedea lumină (Ps 35,9) – despre lumină și taina întinericului în care se află Dumnezeu (Ieș 20,21)”, în: Aurel Pavel, Nicolae Chifăr (eds.), *Voi pune înaintea Ierusalimul, ca început al bucuriei mele. In Honorem Pr.Prof.Univ.Dr. Dumitru Abrudan, la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2018.
 - CHIRILĂ Ioan, “Monarhia israelită și mărturia credinței”, în: Pr. Vasile Stanciu, Paul Siladi (eds.), *Unitate și Identitate. Ortodoxia românilor între comuniunea Răsăriteană și dialogul cu Apusul*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
 - CHIRILĂ Ioan, “Psaltirea lui David – Torah în formă lirică?”, în: Iustin Tira (ed.), *Calendarul Renașterea 2018*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.
 - CHIRILĂ Ioan et.alii., “Light – Icon/Stained Glass - Illumination”, în: *JSRI*, 17 (2018), 50, pp. 97-98.
 - CHIȘCARI Ilie, “Tradiția Războiului Just în Iudaismul Precreștin”, în: Pr. Radu Petre Mureșan, Pr. Ilie Chișcari (eds.), *Bellum Justum et Pium: Creștinii în fața provocării războiului – o perspectivă istorico-fenomenologică*, Editura Universității din București, București, 2011.
 - COLLINS John J., “The Relevance of the Old Testament for Contemporary Ethics”, în: *JEAC*, (2019), 1, p. 12.
 - COMPTON Bruce, „Epilogue: Dispensationalism, the Church and the New Covenant”, în: Mike Stallard (ed.), *Dispensational Understanding of the New Covenant*, Regular Baptist Press, Schaumburg, 2012.
 - CRANE Jonathan K., “Ethical Theories of Hermann Cohen, Franz Rosenzweig, and Martin Buber”, în: Elliot N.Dorff, Jonathan K.Crane (eds.), *The Oxford Handbook of Jewish Ethics and Morality*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
 - CRUDU Serghei, “Repere de Anghelologie în Cartea Psalmilor”, în: *Studii Teologice*, 11 (2015), 4, pp. 227-229.
 - CRÜSEMANN Frank, “The Torah and the Unity of God”, în: *WW*, 21 (2001), 3, p. 244.
 - CUNDALL Arthur E., “Antecedents of the Monarchy in Ancient Israel”, în: *Vev*, (1964), 3, pp. 45-46.

- DAVIDSON Richard M., „Leadership Language in the Old Testament”, în: Skip Bell (ed.), *Servants & Friends: A Biblical Theology of Leadership*, Andrews University Press, Berrien Springs, 2014.
- DAVIDSON Richard M., “The Eschatological Literary Structure of the Old Testament”, în: Jiri Moskala (ed.), *Creation, Life and Hope: Essays in Honour of Jacques B. Doukhan*, Andrews University Press, Michigan, 2000.
- DEWEY John, “The Motivation of Hobbes’s Political Philosophy”, în: Ralph Ross et.alii. (eds.), *Thomas Hobbes in His Time*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1974.
- DYZENHAUS David, “Hobbes on the authority of law”, în: David Dyzenhaus, Thomas Poole (eds.), *Hobbes and The Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
- EBELING Jennie et.alii., „Jezreel Revealed in Laser Scans: A Preliminary Report of the 2012 Survey Season”, în: *NEA*, 75 (2012), 4, pp. 232-239.
- EICHRODT Walther, “The Law and the Gospel: The Meaning of the Ten Commandments in Israel and for Us”, în: *IJBT*, 11 (1957), 1, pp. 35-37.
- ELLIGER Karl, “Prophet und Politik”, în: *ZATW*, (1935), 12, p. 3.
- ENGHY Sándor, “But who is the one, who really loves? The Contextual Examination of Lev 19, 18 in the Hebrew-Greek Old Testament, in the Q, in the Didache and in the Rabbinical Literature”, în: Benyik György (ed.), *Virtue or Obligation: 30th International Biblical Conference Szeged*, Jate Press, Szeged, 2020.
- ENNS Peter, „Law of God (תּוֹרָה *tôra*)”, în: Willem A. VanGemeren (ed.), *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 4, Paternoster Press, Carlisle, 1996, p. 893.
- ERISMAN Angela R., “Mythologizing Exile: Life, Law, and Justice after the Flood”, în: Bill T. Arnold et.alii. (eds.), *Windows to the Ancient World of the Hebrew Bible: Essays in Honor of Samuel Greengus*, Eisenbrauns Publishers, Winoka Lake, 2014.
- Falk Ze’ev W., “Religion and State in Ancient Israel”, în: Henning Graf Reventlow (ed.), *Politics and Theopolitics in the Bible and Postbiblical Literature*, coll. *JSOTSS* 171, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1994.
- FANUCCI Laura Kelly, „Release from the Slavery of Debt: The Jubilee Year for Ancient Israel and the Modern Global Economy”, în: *Ob*, 1 (2014), 1, pp. 5-6.
- FARISANI Elelwani, Dorothy FARISANI, „The abuse of the administration of justice in 1 Kings 21: 1-29 and its significance for our South African context”, în: *OTE*, 17 (2004), 3, pp. 391-392.
- FISH T., “War and Religion in Ancient Mesopotamia”, în: *BJRL*, 23 (1939), pp. 395-396.
- Gălușcă Mirel, “Misiunea preoților Vechiului Testament în contextul conflictelor armate”, în: Pr. Viorel Sava (ed.), *Slujind Adevărul, slujim pe Dumnezeu și pe oameni*, Doxologia, Iași, 2019, pp. 49-58.
- GEORGE Robert P., “Natural Law”, în: *HJLPP*, 31 (2008), 1, p. 173.

- GOLDBERG Michael L., “The Story of the Moral: Gifts or Bribes in Deuteronomy”, în: *IJBT*, 38 (1984), 1, pp. 16-18.
- GRABBE Lester L., „The Scapegoat Tradition: A Study in Early Jewish Interpretation”, în: *JSJ*, 18 (1987), 2, pp. 158-159.
- GRANT Robert M., “The Decalogue in Early Christianity”, în: *HTR*, 40 (1947), 1, pp. 1-3.
- GREENBERG Moshe, “Some Postulates of Biblical Criminal Law”, în: Menahem Haran (ed.), *Yehezkel Kaufmann Jubilee Volume: Studies in Bible and Jewish Religion*, Magnes Press, Jerusalem, 1960.
- GREENSPAHN Frederick E., “The Theology of the Framework of Judges”, în: *VT*, 36 (1986), 4, pp. 391-392.
- GREIDANUS Sidney, „The Universal Dimension of Law in the Hebrew Scriptures”, în: *SR*, 14 (1985), 1, pp. 39-40.
- GUILDING A.E., “Notes on the Hebrew Law Codes”, în: *JTS*, 49 (1948), 1, pp. 43-44.
- HALDANE John, “From Law to Virtue and back again: On *Veritatis Splendor*”, în: John W. Rogerson (ed.), *The Bible in Ethics: The Second Sheffield Colloquium*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1995.
- HARNACK Adolf von, “The Old Testament in the Pauline Letters and in the Pauline Churches”, în: B.S. Rosner (ed.), *Understanding Ethics: Twentieth Century Approaches*, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1995.
- HAYES John H., “Amos’s Oracles Against the Nations (1:2 – 2:16)”, în: *RE*, 92 (1995), 2, p. 153.
- HÂRLĂOANU Paul-Cezar, “Pocăința ca întoarcere spre Dumnezeu în paginile Vechiului Testament”, în: *AȘUIT*, 11 (2006), pp. 199-201.
- HOFFMAN Yair, “Reflections on the Relationship between Theopolitics, Prophecy and Historiography”, în: Henning Graf Reventlow (ed.), *Politics and Theopolitics in the Bible and Postbiblical Literature*, coll. *JSOTSS* 171, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1994.
- IATAN Cristinel, “Slujirea preoților (*kōhānîm*) în Israelul antic și implicațiile ei. “...Fiii lui Aaron, cei unși preoți ale căror mâini s-au sfințit spre slujba preoției” (*Nm.* 3,3)”, în: Octavian Gordon, Alexandru Mihăilă (eds.), *Via lui Nabot: Naboth’s Vineyard. Studia Theologica Recentiora*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.
- JEREMIAS Jörg, “Justice and Righteousness. The Message of the Prophets Amos and Isaiah”, în: *SS*, 14 (2016), 1, p. 22.
- JOHNSON B., “מִשְׁפָּאֵת *mišpāt*”, în: G. Johannes Botterweck et. alii. (eds.), *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 9, William B. Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1998.
- JOHNSON B., „מִשְׁפָּאֵת”, în: Heiny-Josef Fabry, Helmer Ringgren (eds.), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Band VI, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1989, p. 903.

- JOHNSTONE William, „The Decalogue and the Redaction of the Sinai Pericope in Exodus”, în: *ZATW*, 100 (2009), 3, pp. 361-385.
- KAISER Walter C., “The Old Promise and the New Covenant: Jeremiah 31:31-34”, în: *JETS*, 15 (1972), 1, pp. 11-23.
- KAWASHIMA Robert S., „The Jubilee Year and the Return of Cosmic Purity”, în: *CBQ*, 65 (2003), 3, p. 372.
- KAZMINA Olga, „The Russian Orthodox Church in a New Situation in Russia: Challenges and Responses”, în: Andrii Krawchuk, Thomas Bremer (eds.), *Eastern Orthodox Encounters of Identity and Otherness. Values, Self-Reflection, Dialogue*, Palgrave Macmillan, New York, 2014.
- KLEIN Johannes, “Uz și abuz de putere în legătură cu trecerea la monarhie în cărțile lui Samuel”, în: Hans Klein, Alexandru Ioniță (eds.), *Putere și abuz de putere. Cercetări biblice*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.
- KLEIN Renate, “Ei se hrănesc din jertfele pentru păcatele poporului Meu, și sunt lacomi de nelegiuirile lui (Osea 4, 8). Critica preoților în dodecaprofeții”, în: Hans Klein, Pr. Alexandru Ioniță (eds.), *Putere și Abuz de Putere. Cercetări biblice*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.
- KNOPPERS Gary N., „Jehoshaphat’s Judiciary and The Scroll of YHWH’S Torah”, în: *JBL*, 113 (1994), 1, pp. 59-62.
- KNOPPERS Gary N., “The City Yhwh Has Chosen: The Chronicler’s Promotion of Jerusalem in Light of Recent Archeology”, în: Andrew G.Vaughn, Ann E.Killebrew (eds.), *Jerusalem in Bible and Archeology: The First Temple Period*, E.J. Brill, Leiden, 2003.
- KONVITZ Milton R., “Natural law and judaism: the case of Maimonides”, în: *JQJLT*, 45 (1996), 1, p. 32.
- LAWRIE Douglas, “Outrageous Terror and Trying Texts: Restoring Human Dignity in Judges 19-21”, în: L.Juliana Claassens, Bruce C.Birch (eds.), *Restorative Readings. The Old Testament, Ethics, and Human Dignity*, Pickwick Publications, Eugene, 2015.
- LEMCHE N.P., „The Hebrew Slave: Comments on the Slave Law Ex. xxi 2-11”, în: *VT*, 25 (1975), 2, p. 130.
- LEMCHE N.P., “The Manumission of Slaves: The Fallow Year, the Sabbatical Year, the Jubel Year”, în: *VT*, 26 (1976), 1, pp. 53-54.
- LESSAY Franck, “Hobbes’s Covenant Theology and Its Political Implications”, în: Patricia Springborg (ed.), *The Cambridge Companion to Hobbes’s Leviathan*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- LEVINSON Bernard M., „Calum M.Carmichael’s Approach to the Laws of Deuteronomy”, în: *HTR*, 83 (1990), 3, pp. 230-232.
- LEVINSON Bernard M., “The Reconceptualization of Kingship in Deuteronomy and the Deuteronomistic History’s Transformation of Torah”, în: *VT*, 51 (2001), 4, pp. 518-519.

- LIEDKE G., “שפט *spt*, to judge”, în: Ernst Jenni, Claus Westermann (eds.), *Theological Lexicon of the Old Testament*, vol. 3, Hendrickson Publishers, Peabody, 1997.
- LOFTHOUSE W.F., “The Righteousness of God”, în: *ET*, 50 (1939), pp. 341-345.
- LOHFINK N., “Die *huqqîm ûmišpâtîm* im Buch Deuteronomium und ihre Neubegrenzung durch Dtn 12,1”, în: *Bib*, 70 (1989), 1, pp. 5-6.
- LOPEZ García, “תֹּרָה *tôrâ*”, în: G.Johannes Botterweck et.alii., *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 15, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2006, p. 613.
- LORBERBAUM Menachem, “Making Space for Leviathan: On Hobbes’ Political Theory”, în: *HPS*, 2 (2007), 1, p. 82.
- LYNONNETT Stanislaw, “La soteriologie paulienne”, în: A.Robert, A.Feuillet (eds.), *Introduction à la Bible*, tome 2, Desclée et Cie Éditeurs, Grenoble, 1960.
- LYTTON Timothy D., “Shall not the Judge of the Earth Deal Justly?: Accountability, Compassion, and Judicial Authority in the Biblical Story of Sodom and Gomorrah”, în: *JLR*, 18 (2003), 1, pp. 50-55.
- MAFICO Temba L.J., “Just, Justice”, în: David Noel Freedman (ed.), *The Anchor Yale Bible Dictionary*, vol. 3, Doubleday, New York, 1992.
- MALFROY Jean, “Sagesse et Loi dans le Deuteronomie Etudes”, în: *VT*, 15 (1965), 1, p. 53.
- MCCARTER P.Kyle JR., „The Books of Samuel”, în: Steven L.McKenzie, M.Patrick Graham (eds.), *The History of Israel’s Traditions. The Heritage of Martin Noth*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1994.
- Meyer Esias E., „The Strangers in the Second Half of Leviticus”, în: L.Juliana Claassens, Bruce C.Birch (eds.), *Restorative Readings: The Old Testament, Ethics, and Human Dignity*, Pickwick Publications, Eugene, 2015.
- MIHOC Vasile, „Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni: Introducere, traducere și comentariu”, în: *ST*, 35 (1983), 3-4, pp. 255-256.
- MIHOC Vasile, „Tipologia ca metodă de interpretare creștină a Vechiului Testament”, în: *AB*, (1997), 7-9, p. 31.
- MINOGUE K.R., “Natural Rights, Ideology, and the Game of Life”, în: Eugene Kamenka, Alice Erh-Soon Tay (eds.), *Human Rights*, Edward Arnold Press, London, 1978.
- MITSIS Phillip, „The Stoic Origin of Natural Rights”, în: K.Ierodiakonou (ed.), *Topics in Stoic Philosophy*, Clarendon Press, Oxford, 1999.
- MOO Douglas J., „Nature in the New Creation: New Testament Eschatology and the Environment”, în: *JETS*, 49 (2006), 3, p. 453.
- MORROW William, “Legal Interactions: The *Mišpātîm* and The Laws of Hammurabi”, în: *BO*, 70 (2013), 3-4, p. 324.
- MÜLLER Reinhard, “The Sanctifying Divine Voice: Observations on the יהוה אֱלֹהֵי formula in the Holiness Code”, în: Francis Landy et.alii (eds.), *Text, Time, and Temple: Literary, Historical and Ritual Studies in Leviticus*, Sheffield Phoenix Press, Sheffield, 2015.

- NA'AMAN Nadav, „Pharonic Lands in the Jezreel Valley in the Late Bronze Age. Appendix: The Ancient Name of the Jezreel Valley”, în: *Canaan in the Second Millennium B.C.E.: Collected Essays*, vol. 2, Eisenbrauns Publishers, Winona Lake, 2005, p. 239.
- NEDELICU Marius, „Evenimentul solemn *Decalogul – fundament al justiției*, organizat de Federația Comunităților Evreiești din România (22 mai)”, în: *BOR*, 6/133 (2015), 2-3, pp. 454-458.
- NEUFELD Edward, “The Prohibitions against Loans at Interest in Ancient Hebrew Laws”, în: *HUCA*, 26 (1955), 1, pp. 357-359.
- NICHOLSON E.W., “The Decalogue as the Direct Address of God”, în: *VT*, 27 (1977), 4, pp. 424-425.
- NIELSEN Eduard, “Moses and the Law”, în: *VT*, 32 (1982), 1, pp. 88-89.
- NIHAN Christophe, “Resident Aliens and Natives in the Holiness Legislation”, în: Reinhard Achenbach et. alii. (eds.), *The Foreigner and the Law: Perspectives from the Hebrew Bible and the Ancient Near East*, Harrassowitz, Wiesbaden, 2011.
- NOVAK David, “Judaism and Natural Law”, în: *AJJ*, 43 (1998), 1, pp. 126-127.
- OANCEA Constantin, “Exegeza istorico-critică și teologia biblică ortodoxă: o reevaluare”, în: *RT*, 17 (2007), 3, pp. 193-194.
- OANCEA Constantin, „Trei tratate politice din antichitate și însemnătatea lor pentru sesizarea fondului juridic și teologic al legământului sinaitic”, în: *RT*, (2008), 1, pp. 14-25.
- OTTO Eckart, “Town and Rural Countryside in Ancient Israelite Law: Reception and Redaction in Cuneiform and Israelite Law”, în: *JSOT*, 18 (1993), 57, pp. 4-6.
- OTTO Eckart, “Human Rights: The Influence of the Hebrew Bible”, în: *JNSL*, 25 (1999), 1, pp. 8-13.
- OTTO Eckart, “Laws of Hammurapi”, în: Brent A.Strawn (ed.), *The Oxford Encyclopedia of The Bible and Law*, Oxford University Press, Oxford, 2015, pp. 500-501.
- OTTO Eckart, „Laws of Eshnunna”, în: Brent A.Strawn (ed.), *The Oxford Encyclopedia of the Bible and Law*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- OURO Roberto, “Similarities and Differences between the Old Testament and the Ancient Near Eastern Texts”, în: *AUSS*, 49 (2011), 1, p. 6.
- PANAITE Ovidiu, “Relația dintre Biserică și Imperiu în timpul dinastiei constantiniene (306-363)”, în: Nicolae Chifăr, Dragoș Boicu (eds.), *Imperiu și Sacerdoțiu: Dinamica raporturilor Biserică-Stat în Imperiul Romano-Bizantin (306-867)*, Ed. Doxologia, Iași, 2017.
- PAȘCA-TUȘA Stelian, “Psalmul 2 – Abordare Isagogică, Exegetică și Teologică (Partea I)”, în: *SUBBTO*, (2015), 1, p. 18.
- PAȘCA-TUȘA Stelian, “Erminia Întropării Cuvântului Scripturistic în Canonul Sfântului Andrei Cretanul”, în: *ST*, 13 (2017), 3, pp. 261-262.
- PAUL Shalom M., “Amos 1:3 – 2:3: A Concatenous Literary Pattern”, în: *JBL*, 90 (1971), 4, pp. 397-403.

- PENTIUC E.J., “Judge”, în: T.Desmond Alexander, David W.Baker, *Dictionary of the Old Testament: Pentateuch*, IVP Academic, Downers Grove, 2003.
- PERANI Mauro, “Lo Straniero nella Bibbia Ebraica (I parte)”, în: *TEBNCE*, 24 (2011), 5, p. 16.
- PERȘA Răzvan, „Omul subiect pasiv în renașterea baptismală. O perspectivă Ioaneică”, în: *ST*, 7 (2011), 1, p. 221.
- PERI Yoram, “Israel: Conscientious Objection in a Democracy under Siege”, în: Charles C.Moskos, John Whiteclay Chambers (eds.), *The New Conscientious Objection: From Sacred to Secular Resistance*, Oxford University Press, Oxford, 1993.
- PETUCHOWSKI Jakob J., “Do this in Remembrance of Me (1 Cor. 11, 24)”, în: *JBL*, 76 (1957), 4, p. 293.
- PHEIDAS Vlassios, „Peace and Justice: Theological Foundations”, în: G. Limouris (ed.), *Justice, Peace and Integrity of Creation. Insights from Orthodoxy*, World Council of Churches Publications, Geneva, 1990.
- PLOEG J.van der, “Studies in Hebrew Law”, în: *CBQ*, 12 (1950), 3, pp. 248-249.
- POGGIOLI Renato, “Naboth’s Vineyard or the Pastoral view of the Social Order”, în: *JHI*, 24 (1963), 1, p. 8.
- POGOR Constantin, “Instaurarea monarhiei și reconfigurarea profetismului în Israel. Analiză narativă a textului 1 Sam 8-12”, în: Ilie Melniciuc-Puică (eds.), *Vorbirea și Tăcerea în Revelație. Festschrift la cea de-a 65-a aniversare a Prof.dr.pr. Petre Semen*, Ed. Doxologia, Iași, 2014.
- POPA Viorel-Cristian, “Considerații exegetice contextuale la 3 Regi 16, 34”, în: *ST*, (2017), 3, p. 95.
- POPA Viorel-Cristian, “Aspectul universal al alegerii lui Israel ca popor al lui Iahve”, în: *ST*, 12 (2016), 1, pp. 37-39.
- REINHARDT Jann, „An Ethics of Sustainability and Jewish Law?”, în: *EJPTAE*, 1 (2014), 1, pp. 21-22.
- RENDTORFF R., „The Composition of the Book of Isaiah”, în: M. Kohl (ed.), *Canon and Theology*, Fortress Press, Minneapolis, 1993, pp. 149-152.
- RENDTORFF Rolf, “Creation and Redemption in the Torah”, în: Leo G.Perdue (ed.), *The Blackwell Companion to the Hebrew Bible*, Blackwell Publishers, Oxford, 2001.
- REVIV Hanoch, „The Traditions Concerning the Inception of the Legal System in Israel: Significance and Dating”, în: *ZATW*, 94 (2009), 4, pp. 566-575.
- RINGGREN H., “חֹק *hōq*”, în: G.Johannes Botterweck et.alii. (eds.), *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. 5, William B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 1986, p. 140.
- RO Johannes Unsok, “The Portrayal of Judean Communities in Persian Era Palestine Through the Lens of the Covenant Code”, în: *Sem*, 56 (2014), pp. 251-252.

- ROFÉ A., “The Organization of the Judiciary in Deuteronomy”, în: P.M.M. Daviau et.alii., *The World of the Aramaeans*, vol. 1, Sheffield Academic Press, Sheffield, 2001.
- ROFÉ A., “The Vineyard of Naboth: The Origin and Message of the Story”, în: *VT*, 38 (1988), 1, p. 89.
- ROPES James Hardy, „Righteousness” and „The Righteousness of God” in the Old Testament and in St.Paul”, în: *JBL*, 22 (1903), 2, p. 215.
- ROSENBERG Irene Merker, “The Seven Noahide Laws: Of Monkey Brains and Courts”, în: *RJLR*, 6 (2004), 1, p. 4.
- ROTARU Pavel, „Experiența comuniunii cu Dumnezeu în *Rm* 8, 1-17 (I)”, în: *ST*, 11 (2015), 2, pp. 102-103.
- ROWLEY Harold H., “Moses and the Decalogue”, în: *BJRL*, 34 (1951), 1, pp. 88-92.
- RUSSELL Norman, „Gregory Palamas”, în: Gillian Clark, Andrew Louth (eds.), *The Doctrine of Deification in the Greek Patristic Tradition*, Oxford University Press, Oxford, 2004.
- RUSSELL Stephen C., “The Legal Background of the Theme of Land in the Book of Joshua”, în: *HS*, 59 (2018), pp. 114-117.
- SCHENKER A., „The Biblical Legislation on the Release of Slaves: The Road from Exodus to Leviticus”, în: *JSOT*, 78 (1998), 1, pp. 23-41.
- SCHULTZ Richard, “דִּינֵי *dyn*”, în: Willem A.VanGemeren (ed.), *New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis*, vol. 1, Paternoster Press, Carlisle, 1996, p. 939.
- SEGAL A.F., “Torah and Nomos in Recent Scholarly Discussion”, în: *SRSR*, 13 (1984), 1, pp. 19-27.
- SEGERT Stanislav, „Form and Function of Ancient Israelite, Greek and Roman Legal Sentences”, în: Harry A.Hoffner (ed.), *Orient and Occident: Essays Presented to Cyrus H.Gordon on the Occasion of his Sixty-fifth Birthday*, Butzon & Bercker Publishers, Kevelaer, 1973.
- SEMEN Petre, „Învățătura despre suflet în cărțile Vechiului Testament”, în: *ST*, (1977), 9-10, pp. 627-682.
- SEMEN Petre, “Sensul Expresiei *Yom-Yahwe* – Ziua Domnului la Profetii Vechiului Testament”, în: *ST*, (1978), 1-2, p. 149.
- SEMEN Petre, “Originea, sensul și valoarea vieții în gândirea iudaică și creștină”, în: *AȘUIT*, 9 (2004), pp. 235-260.
- SERAFINCEAN I., “Legământul lui Dumnezeu cu Noe și importanța lui religioasă”, în: *MMS*, (1969), 10-12, p. 599.
- SHARKANSKY Ira, „Religion and State in Israel: Another Round of an Ancient Conflict among the Jews”, în: William Safran (ed.), *The Secular and the Sacred: Nation, Religion and Politics*, Frank Cass, London, 2005.
- SHOFFREN Marc, „Educational Approaches to Naboth’s Vineyard (1 Kings 21)”, în: *JPJ*, (1999), 13, p. 7.

- SIMONCA Florian Marian, „Chip și nemurire în tradiția iudaică”, în: *Tab*, 8 (2019), 8, p. 15.
- SISSA Giulia, „De L’Animal Politique à la Nature Humaine: Aristote et Hobbes sur la colère”, în: *AS*, 32 (2008), 3, p. 23.
- SPEISER E.A., “YDWN, Gen 6, 3”, în: *JBL*, 75 (1956), 2, pp. 126-127.
- SPRINGBORG Patricia, “Hobbes on religion”, în: Tom Sorell (ed.), *The Cambridge Companion to Hobbes*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, pp. 347-348.
- STACKERT Jeffrey, „Why Does Deuteronomy Legislate Cities of Refuge? Asylum in the Covenant Collection (Exodus 21:12-14) and Deuteronomy (19:1-13)”, în: *JBL*, 125 (2006), 1, pp. 24-25.
- STAMATIOU Dionisie, „Idea de Legământ în Vechiul Testament”, în: *MO*, (1986), 5-6, pp. 35-36.
- STAN Alexandru I., “Biserica Ortodoxă și religiile necreștine în Uniunea Europeană extinsă”, în: Adrian Gabor, Radu Petre Muresan (eds.), *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană: Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, Ed. Universității din București, București, 2006.
- STEINMANN Andrew E., “The Order of Amos’s Oracles Against the Nations: 1:3 – 2:16”, în: *JBL*, 111 (1992), 4, pp. 684-685.
- STOLERU Nicolae, “Învățătura despre Legea Morală Naturală în opera Sfântului Ioan Gură de Aur”, în: Mihai Hau (ed.), *Sfântul Ioan Gură de Aur – mare misionar al Bisericii*, vol. 2, Basilica, București, 2015.
- SWEENEY Marvin A., “The Book of Isaiah as Prophetic Torah”, în: Roy F. Melugin, Marvin A. Sweeney (eds.), *New Visions of Isaiah*, coll. *JSOTSS* 214, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1996.
- ȘCHIOPU-CONSTANTIN Gheorghe, „My Servant’s and my Maidservant’s Right (An Exegetical Study of the Text of Job 31: 13-15)”, în: *SS*, 17 (2019), 1, pp. 92-93.
- TAWIL Hayim, „Amos’ Oracles against the Nations: A New Interpretation”, în: *BMJSBW*, (1996), 4, p. 380.
- TĂNASE Marius-Gheorghe, “Simbolismul Sângelui în Pentateuh”, în: *Ort*, 10 (2018), 4, p. 174.
- TIGAY Jeffrey H., „The Role of the Elders in the Laws of Deuteronomy”, în: Grant Frame et.alii. (eds.), *A Common Cultural Heritage: Studies on Mesopotamia and the Biblical World in Honor of Barry L.Eichler*, CDL Press, California, 2011.
- TOFANĂ Stelian, “Iisus – Mielul lui Dumnezeu în mărturia lui Ioan Botezătorul (IN 1,29) – O perspectivă a Hristologiei Ioaneice”, în: *SUBBTO*, 53 (2008), 2, pp. 109-117.
- TOFANĂ Stelian, “Supunerea creștinilor față de stăpânirea Romană, după Rom 13: 1-7”, în: *SUBBTO*, (2015), pp. 6-7.
- TROELTSCH E., “Das Ethos der hebräischen Propheten”, în: *Lo*, (1916), 6, p. 1.
- TSOMPANIDIS Stylianos C., „Orthodox Participation in the Ecumenical Movement – A Detailed Historical Survey”, în: Pantelis Kalaitzidis et. alii. (eds.), *Orthodox*

- Handbook on Ecumenism. Resources for Theological Education*, Regnum Books International, Oxford, 2014.
- ȚAPCIUC George-Codruț, „Legământul – un specific al poporului biblic?”, în: Hans Klein et. alii. (ed.), *Poporul lui Dumnezeu și societatea. Cercetări biblice*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2018.
 - UNGUREANU Cezar, “Lege și legi după Romani 7. O perspectivă a teologiei baptismale pauline”, în: *ST*, (2011), 1, pp. 193-194.
 - VANDRUNEN David, “Natural Law, the Lex Talionis, and the Power of the Sword”, în: *LULR*, 2 (2008), 3, pp. 948-959.
 - VAN WOLDE Ellen, „Bridging the Gap between Linguistics and Literary Studies of Ancient Biblical and Jewish Texts: A Proposal Exemplified by a Study of Gen 9:8-17”, în: Klaas Smelik, Karolien Vermeulen (eds.), *Approaches to Literary Readings of Ancient Jewish Writings*, coll. SSN 62, E.J. Brill, Leiden, 2014.
 - VARGA Cătălin, “Teologia și Exegeza Episodului *Schimbarea la Față* (Varianta Lucanică)”, în: *ABan*, 24 (2013), 7-9, p. 80.
 - VARGA Cătălin, “Problema lui οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ (*nu mai fac eu aceasta*) și perspectivele lui exegetico-teologice (*Romani 7, 17*)”, în: *AR*, 19 (2014), 1, pp. 35-36.
 - VARGA Cătălin, „Δικαιοσύνη în limbajul biblic. O scurtă incursiune filologică, exegetică și teologică”, în: *TV*, (2014), 9-12, pp. 133-135.
 - VARGA Cătălin, “Îndumnezeire și Restaurare între Typos și Antitypos în cea de-a doua Epistolă a Sfântului Apostol Petru”, în: *ST*, (2015), 1, pp. 227-231.
 - VARGA Cătălin, “Frica de Dumnezeu – Începutul Înțelepciunii *Pilde 1: 7*”, în: *Tab*, 9 (2015), 3, pp. 36-37.
 - VARGA Cătălin, “The Wars of Israel: An Eastern Orthodox Point of View”, în: *SUBBTO*, 63 (2018), 1, pp. 5-26.
 - VARGA Cătălin, “Perspectivele duhovnicești ale declanșării războiului lui Yahwe (*Exod 20*)”, în: Viorel Sava (ed.), *Fidelitate Tradițională și Creativitate Înnoitoare: Secvențe actuale din cercetările tinerilor doctoranzi*, Ed. Doxologia, Iași, 2019.
 - VARGA Cătălin, „Putere și abuz de putere (corupție) din perspectiva drepturilor omului: Cazul viei lui Nabot și uzurparea dreptului la moștenire (*3Rg 21, 1-16*)”, în: Hans Klein, Alexandru Ioniță (eds.), *Putere și abuz de putere. Cercetări biblice*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.
 - VATAMANU Cătălin, “Războiul sfânt din perspectiva Vechiului Testament”, în: *ST*, (2006), 3, p. 104.
 - VATAMANU Cătălin, “Tăcerea divină – dialog continuu între Dumnezeu și om, în revelație”, în: Pr. Ilie Melniciuc-Puică (ed.), *Vorbirea și Tăcerea în Revelație: Festschrift la cea de-a 65-a aniversare a Prof. Dr.Pr. Petre Semen*, Ed. Doxologia, Iași, 2014.

- VENTER A.F., “Biblical Ethics and Christian Response to Violence”, in: *TE*, 24 (1991), 2, pp. 25-39.
- WAGENAAR Jan A., „The Priestly Festival Calendar and the Babylonian New Year Festivals: Origin and Transformation of the Ancient Israelite Festival Year”, in: Robert P.Gordon, Johannes C.de Moor (eds.), *The Old Testament in Its World*, E.J. Brill, Leiden, 2005.
- WALSH Jerome T., „Methods and Meanings: Multiple Studies of 1 Kings 21”, in: *JBL*, 111 (1992), 2, pp. 193-211.
- WALZER Michael, “The Legal Codes of Ancient Israel”, in: *YJLH*, 4 (1992), 2, p. 338.
- WALZER M., “On the Role of Symbolism in Political Thought”, in: T.B. Strong (ed.), *The Self and the Political Order*, NYU Press, New York, 1991.
- WATSON W.G.E., “Ancient Near Eastern Religions”, in: John F.A.Sawyer, J.M.Y. Simpson (eds.), *Concise Encyclopedia of Language and Religion*, Elsevier, Amsterdam, 2001.
- WAYMAN Benjamin D., “Diodore on the Politics of Kingship in Psalm 2”, in: David Vincent Meconi (ed.), *Sacred Scripture and Secular Struggles*, E.J. Brill, Leiden, 2015.
- WEBER Max, “Das antike Judentum”, in: *GAR*, (1912), 3, p. 1.
- WEISS Meir, “The Pattern of Numerical Sequence in Amos 1-2: A Re-examination”, in: *JBL*, 86 (1967), 4, pp. 417-419.
- WESTBROOK Raymond, “What is the Covenant Code?”, in: Bernard M.Levinson (ed.), *Theory and Method in Biblical and Cuneiform Law: Revision, Interpolation and Development*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1994.
- WILSON Robert R., “Israel’s Judicial System in the Preexilic Period”, in: *JQR*, 74 (1983), 2, pp. 230-231.
- WILSON Bryan, „Secularization: The Inherited Model”, in: Phillip E.Hammond (ed.), *The Sacred in a Secular Age: Toward Revision in the Scientific Study of Religion*, University of California Press, Berkeley, 1985.
- WOOLF S.J., “A Woman Speaks Her Political Mind: Mrs. Eleanor Roosevelt Points Out that in Spite of Equal Suffrage the Men Still Run the Parties”, in: *NYT*, (1928), 8 April, p. 2.
- WRIGHT Christopher J.H., “The People of God and the State in the Old Testament”, in: *Them*, 16 (1990), 1, pp. 6-7.
- WRIGHT David P., “The Laws of Hammurabi and the Covenant Code: A Response to Bruce Wells”, in: *MJSNSLL*, 13 (2006), 2, pp. 211-212.
- WRIGHT David P., “The Origin, Development, and Context of the Covenant Code (Exod 20:23 – 23:19)”, in: Thomas Dozeman, Craig Evans, Joel Lohr (eds.), *The Book of Exodus: Composition, Reception, and Interpretation*, E.J. Brill, Leiden, 2014.

